

Examensarbete i fördjupningsämnet franska

15 högskolepoäng, avancerad nivå

Fransktalande länder utanför väst – osynlig majoritet i svenska läromedel i franska

*French speakers outside the west – invisible majority in Swedish
textbooks in French*

Petter Karlsson Söderstrand

Kompletterande pedagogisk utbildning (KPU)
Ämneslärarexamen, 90 Hp.
Datum för slutseminarium: 2019-01-16

Examinator: Johan Elmfeldt
Handledare: Camilla Thurén

Abstract

The demographics of the French speaking world is rapidly changing, with a majority of the world's French speakers now residing in African countries with a colonial history with France and Belgium. While the Swedish curriculum for modern languages only specifies that the education should treat areas where the language is spoken, many of the textbooks remain firmly rooted in a Franco-French perspective. Parallel to this development, the Swedish school system is increasingly diverse, while interest in studying French is declining, raising questions on the perceived personal and professional gain in studying French courses where non-Western French-speaking countries remain peripheral. This essay aims to investigate how, and to what extent, French-speaking nations and areas outside the West are represented and construed in the series of Swedish textbooks in French *Escalade 1-4*.

The theoretical basis for this study is in critical text analysis based on a model by Hellspång & Ledin (1997), which uses the framework of systemic functional linguistics to analyse texts through the interplay between the textual, ideational and interpersonal structure with the social context and dynamics that form them, to which they also contribute. Furthermore, postcolonial theory is used to understand the historical context and discourses that have formed during and after France's colonial empires.

The study finds that the textbooks overwhelmingly centre around France and other Western French-speaking countries, while the rest of the French-speaking world remains peripheral, with Sub-Saharan Africa being particularly neglected in relation to its French-speaking population. The representation of the French-speaking world that is construed places metropolitan France at its centre, mirroring the image of the former colonial empire. Furthermore, no clear definition of which countries and areas outside the West should be considered French-speaking emerges, with various textual and semiotic representations conveying different interpretations of where French is spoken in the world. The scarce representations of French-speaking countries and areas outside the West that exist generally have a country or geographical region as their main theme, while they often point out their continued relationship with France. France's non-European territories on the other hand, are mainly portrayed as exotic paradises, ideal for tourism. The representations of people and characters from these countries and areas construed are also heavily reliant on their connections with France. People from the Maghreb-region are often construed as French immigrants, with the incompatibility of Islam and French identity being a reoccurring theme.

Innehållsförteckning

1 Inledning	4
2 Syfte och frågeställningar	6
3 Bakgrund.....	7
3.1 Fransk kolonial historia.....	7
4 Teoretiska perspektiv	9
4.1 Systemisk funktionell lingvistik	9
4.2 Brukstextanalys.....	9
4.2.1 Kritisk textanalys	12
4.3 Postkolonial teori	13
4.3.1 Definition av <i>väst</i>	15
4.3.2 La francophonie	15
5 Tidigare forskning.....	17
6 Metod.....	18
6.1 Urval och indelning av texter.....	18
6.2 Kvantitativ analys	19
6.3 Kvalitativ analys	21
7 Resultat och analys	23
7.1 Den fransktalande världen – en tydlig hierarki.....	23
7.2 <i>La francophonie</i> – skiftande definitioner.....	26
7.3 Nordafrikanen, den franska invandraren.....	31
7.4 Frankrikes utomeuropeiska territorier – Exotiska turistparadis.....	35
7.5 Alla vägar leder till Paris	37
8 Diskussion och slutsats	40
9 Referenser	43
9.1 Korpus.....	46
Appendix.....	47

1 Inledning

Franskan marknadsförs ofta som ett stort och globalt språk, som ger stora möjligheter till en internationell karriär eller som underlättar resande. *L'organisation internationale de la francophonie* (OIF), den internationella organisationen för det fransktalande samfundet, uppskattar att det finns 300 miljoner fransktalande världen över, varav 235 miljoner använder franskan i vardagligt bruk (OIF, 2018:7). Av dessa bor 44,4% i subsahariska Afrika och Indiska oceanen, och ytterligare 14,9% i Nordafrika och Mellanöstern, medan 33,4% återfinns i Europa. År 2070 beräknar OIF (2018) att det finns mellan 477 och 474 miljoner fransktalande i världen, och andelen av dessa i Europa och Kanada väntas minska, medan andelen fransktalande i Afrika är den som väntas öka mest. Av de som läser franska som främmande språk har antalet elever i Europa minskat med 2% sedan 2014, medan det i subsahariska Afrika och Indiska oceanen har ökat med 128%, och med 33% i Nordafrika och Mellanöstern. Samtidigt har intresset för att läsa moderna språk i allmänhet, och franska i synnerhet, minskat i Sverige.

Enligt Eurostat (2017) minskade andelen elever i svenska gymnasieskolan som läser franska från 21,0% till 15,7% från 2010 till 2015. Detta återspeglas även i intresset av att undervisa i franska: under höstterminen 2015 påbörjade endast 15 personer en lärarutbildning i något av de moderna språken franska, spanska eller tyska för årskurs 7-9 (Lärarnas Riksförbund, 2016: 4). Parallellt med denna utveckling har den svenska skolan en ökande andel elever utomeuropeisk bakgrund, där många elever idag har bakgrund i Afrika och Mellanöstern, två områden med en ökande andel fransktalande. (Skolverket 2016: 14).

En svensk doktorsavhandling visar att en viktig aspekt kring elevers motivation att välja språk i grundskolan, och att välja att fortsätta att läsa ett språk på högre nivå, är språkets upplevda användbarhet, sociala och kulturella kontakter på målspråket och egna erfarenheter i koppling till att man exempelvis besökt länder där målspråket talas (Cardelús, 2015: 177-178). Cummins (2001: 9) lyfter även fram i en artikel om andraspråksinlärning, som kan antas ha bäring även vid främmandespråksinlärning, fram att en *maximal identitetsinvestering*, ligger till grund för en god studiemässig förmåga. Vidare finner Österberg (2008) i sin doktorsavhandling att inre motivation är en viktigare faktor än begåvning för goda resultat i moderna språk i spanska. För att elever ska vara motiverade och framgångsrika i sina franskstudier är det alltså viktigt att de har en förståelse för när och hur de kan använda språket i framtiden, men också att de kan koppla det till sin egen vardag och identitet.

Detta resonemang väcker frågan om är huruvida franskundervisningen i Sverige idag återspeglar språkets utbredning och användning i världen och om den öppnar upp för att eleverna i dagens mångkulturella skola kan se nytta för sig själva i att lära sig franska. Läroplanen för moderna språk knyter inte språket till ett visst land utan fastställer i syftesbeskrivningen att "eleverna ska ges möjlighet att utveckla kunskaper om livsvillkor, samhällsfrågor och kulturella företeelser i olika sammanhang och områden där språket används" (Skolverket 2011: 1), vilket borde innebära att läromedel i så hög grad som möjligt behandlar alla delar av världen där franska talas. Mina egna erfarenheter från franskundervisningen, både som elev, lärarstudent och som vikarierande fransklärare, har dock gett intrycket av en undervisning och läromedel som domineras av samtal kring det franska samhället och kulturen, med inslag av andra europeiska fransktalande länder och Kanada. När jag själv undervisade en gymnasiekurs i franska under hösten 2018 fick jag spendera timmar på internet med att hitta språkligt anpassat material som berörde olika fransktalande länder i Afrika som jag inte hittade i läroboken. I de facebookgrupper för fransklärare som jag är medlem i såg jag en idel ström av inlägg med fokus på Frankrike, Europa och Kanada, men väldigt få som berörde den övriga fransktalande världen. Utifrån dessa erfarenheter bildades tanken att det här skulle kunna vara ett mönster som är värt att undersöka.

Franskans spridning över har skett i huvudsak på grund av Frankrikes (och i viss mån Belgiens) koloniala projekt från 1500-talet fram till andra halvan av 1900-talet. Inom postkolonial teori menar man att kolonialismen, och till stor del den franska upplysningstidens tankar och ideal, bidragit till en eurocentrerad världsbild, där Europa och väst särskiljs från resten av världen genom skapandet av dikotomier som väst och öst, vit och svart, civilisation och barbari (Teschfahuney 1999). En viktig, om långt ifrån fullständig, del av undervisningen är de läromedel som används. Läromedel bidrar till att konstruera den bild av världen och språket som eleverna får ta del av, vilket i sin tur formar deras uppfattning om hur de kan tänkas använda språket i framtiden. Det är därför intressant att fråga sig vilken bild av den fransktalande världen som konstrueras i läromedel i franska, och i vilken utsträckning fransktalande länder utanför väst är representerade. Det är även intressant att titta på vilka representationer av fransktalande länder utanför väst, och personer från dessa länder, konstrueras i läromedel. I denna uppsats kommer läromedelsserien *Escalade*, som används på många gymnasieskolor i Sverige, och som jag själv har använt i min undervisning, att undersökas.

2 Syfte och frågeställningar

Syftet med uppsatsen att förstå vilken bild av den fransktalande världen som konstrueras i läromedelsserien *Escalade 1-4*. Syftet är även att undersöka i vilken utsträckning fransktalande länder och områden utanför väst representeras i läromedelsserien, men också hur människorna i, och med bakgrund från, dessa länder och områden konstrueras. Detta syfte ger upphov till följande frågeställningar:

1. I vilken utsträckning representeras fransktalande länder och områden utanför väst i läromedelsserien *Escalade 1-4*?
2. Vilken bild av den fransktalande världen konstrueras i *Escalade 1-4*?
3. Vilka representationer av fransktalande länder och områden utanför väst, konstrueras i *Escalade 1-4*?
4. Vilka representationer av personer från fransktalande länder och områden utanför väst konstrueras i *Escalade 1-4*?

3 Bakgrund

3.1 Fransk kolonial historia

För att kunna förstå hur kolonialismen har påverkat synen på den fransktalande världen och de fransktalande länderna utanför väst i läroböckerna, kan en övergripande bild av Frankrikes koloniala historia vara behjälplig. Den översikt som presenteras här kan dock inte göra anspråk på att vara allomfattande, utan syftar endast till att vara en kort sammanfattning.

Frankrikes expansion i världen började i huvudsak i Amerika under andra halvan 1500-talet. I början på 1600-talet etablerade man sina första långvariga kolonier i vad som idag är norra USA och Kanada. Det franska territoriet i Nordamerika, från Louisiana till Quebec, kopplades ihop landvägen, då britterna kontrollerade östkusten av dagens USA (Hodson & Rushforth 2011: 20-21). Parallellt med detta etablerade man sin närvaro i Karibien, där man 1625 började etablera sig på ön Saint-Christophe, för att sedan expandera till Martinique och Guadeloupe och senare Cayenne på det sydamerikanska fastlandet (idag Franska Guyana). Man etablerade sig under andra halvan av 1600-talet även på Saint Domingue, dagens Haiti och Dominikanska republiken, där man annekterade den västra delen av ön från Spanien (Ibid. 2011: 22). De franska kolonierna i Karibien utgjorde navet i den franska transatlantiska slavhandeln under 1600- och 1700-talet (Geggus 2001: 125). Under slutet av 1700-talet ledde slavbefolkningen på Haiti en revolt mot de franska kolonisatörerna, vilket resulterade i landets självständighet 1804 (Hodson & Rushforth 2011: 22)

Slavarna som togs till Karibien kom under 1600- och 1700-talet framför allt från den centrala västafrikanska kusten, där Frankrike först etablerade sin närvaro i Senegal, men även vid kusterna av vad som idag är Guinea, Benin och Elfenbenskusten. Under den första franska kolonialperioden rörde det sig i huvudsak om en närvaro vid kusten för att kunna kontrollera slavhandeln, snarare än den territoriella expansion i Afrika som följde på 1800-talet (Deveau 2007). Under 1700-talet etablerade Frankrike även på Madagaskar och kringliggande öar i Indiska Oceanen (Alpers 1970).

Sjuårskriget och den franska revolutionen i slutet 1700-talet och början av 1800- ledde till att Frankrike förlorade de flesta av sina kolonier på den amerikanska kontinenten, framför allt i Nordamerika. Slavhandeln förbjöds, 1794, men återupprättades en kort tid i början av 1800-talet. Slutgiltigt förbjöds dock slaveri först 1848. Förbudet innebar dock inte slutet på fransk kolonialism, som istället gick in i en ny fas, med andra drivkrafter än tidigare (Wesseling 2004: 80-81). 1800- och 1900-talets kolonialism och imperialism

försvarades med att man hade ett *mission civilisatrice*, ett ansvar att civilisera befolkningen i vad man ansåg vara mindre utvecklade delar av världen. Specifikt för den franska kolonialismen under denna tid var också assimilationsideologin, där syftet var att ”göra” de nya undersåtarna till fransmän genom tvångsmässig kulturell och språklig assimilering, även om detta inte alltid genomfördes i praktiken (Young 2016: 30-34).

År 1830 invaderade Frankrike Algeriet, som blev en av få franska kolonier i Afrika med betydande permanent etablering av fransmän från Europa (Ibid.: 90). På 1870-talet påbörjades den territoriellt sett viktigaste delen av den franska kolonialeran, som fortsatte fram till 1960-talet. Vid Berlinkongressen 1878 gavs Frankrike fria tyglar att agera i Tunisien, som man utropade till protektorat 1881. Vid Berlinkonferensen 1885 delade de europeiska kolonialmakterna upp stora delar av Afrika mellan sig. 1895 etablerades *l’Afrique occidentale française* (AOF) och *l’Afrique équatoriale française* (AEF) (Ibid.: 159-171)¹. 1912 kom Spanien och Frankrike överens om att dela upp Marocko i varsitt protektorat, där Frankrike kontrollerade majoriteten av landet (Ibid.: 152). Efter första världskriget delades större delen av Tysklands och Osmanska rikets områden i Afrika och Mellanöstern upp mellan de europeiska stormakterna, och Frankrike fick kontroll över Kamerun och en del av Togo, men fick också Libanon och Syrien under sitt mandat (Ibid.: 240-241).

Frankrike etablerade sig även i Sydostasien under 1800-talet, efter mindre lyckade företag ibland annat Indien under 1600- och 1700-talen. 1862 hade Napoleon III:s regim etablerat en koloni i Chochinkina (en del av dagens Vietnam) som utökades under den tredje franska republiken och mot slutet av 1800-talet utgjorde Franska Indokina ett protektorat som innefattade dagens Vietnam, Laos och Kambodja, vilka man kontrollerade fram till andra världskrigets slut (Ibid.: 192-206).

Efter andra världskriget växte kravet på medbestämmanderätt och självständighet i de franska kolonierna, och mot slutet av 40-talet och början av 50-talet experimenterade den franska regeringen med olika former av representation för befolkningen i kolonierna, genom bildandet av *l’Union Française* 1946 och *la Communauté Française* 1958. Revolter i de nordafrikanska länderna ledde till att Marocko blev självständigt 1955 och Tunisien 1956. 1960 blir alla de kvarvarande afrikanska länderna under fransk kontroll självständiga, förutom Algeriet som blev självständigt först 1962 efter ett långt självständighetskrig (LeVine 2004: 69-72; Majumdar 2007: 59-60).

¹ AOF motsvarade ungefär dagens Senegal, Mauritien, Mali, Burkina-Faso, Guinea, Niger, Elfenbenskusten och Benin. AEF motsvarade ungefär dagens Gabon, Republiken Kongo, Centralafrikanska Republiken och Tchad.

4 Teoretiska perspektiv

4.1 Systemisk funktionell lingvistik

Funktionell textanalys har sin teoretiska grund i Hallidays (2014) systemisk-funktionella lingvistik (SFL), ibland även hänvisad till som systemisk-funktionell grammatik (SFG). Holmberg och Karlsson (2009:10-11) beskriver det som en konstruktivistisk modell, där betydelse och funktion, snarare än form, är utgångspunkten, och där kontext och språkbruk inte används för att förklara avvikelser, utan ses som grunden för hela grammatiken. Grammatiken anses inom SFL inte bara ge uttryck för betydelse, utan också skapa betydelse. Modellen analyserar språk och text på flera olika nivåer, eller strata. På den lägsta nivån hittar vi språkets fysiska uttryck genom fonetik och fonologi. På en högre, innehållsmässig återfinns lexikogrammatiken, ordval och grammatiska strukturer; semantiken, vilka teman och idéer som texten framför; och slutligen analyseras språket i förhållande till den kontext inom vilken det förekommer. Genom kontext, semantik och lexikogrammatik skär tre metafunktioner: den interpersonella, den ideationella och den textuella. Den interpersonella berör relationen mellan de inblandade i texten eller det språkliga yttrandet, den ideationella berör den verksamhet som pågår och den textuella berör det kommunikationssätt som används i det aktuella fallet (se appendix, figur 1) (Holmberg et. al. 2011:7-11).

4.2 Brukstextanalys

Hellspong och Ledin (1997: 14) har använt sig av SFL för att utveckla en modell för brukstextanalys. De identifierar bruksprosa som en kategori av sakprosa, men utifrån att man ser på texter utifrån dess praktiska användningsområde, som till exempel att lära ut ett språk. Deras textmodell fokuserar på tre sidor av en text i sin omgivning: kontext, struktur och stil. Modellen kommer här att presenteras, men större tonvikt kommer att läggas på de delar som är mest relevanta för analysen i denna uppsats.

Kontexten innefattar flera nivåer av sammanhang som delas in *kulturkontexten*, *intertextuella kontext* och *situationskontext*. Situationskontexten inom vilken texten är skriven påverkar hur en text läses och förstås. Den skapas inom en specifik verksamhet utifrån ett syfte, men är också knuten till en tid och en plats. Ett mötesprotokoll skiljer sig exempelvis mycket i förhållande till en tidningsartikel, och båda verksamheter förhåller sig i sin tur till specifika diskurser som inte nödvändigtvis fungerar utanför dessa. I situationen finns också tilltänka eller närvarande *sändarroll* och *mottagarroll* – någon har

skrivit den med avsikten att någon mer eller mindre specifik person eller grupp ska läsa den. Slutligen påverkas också kommunikationssättet, där syftet med texten avgör vilka sätt att kommunicera på som är aktuella för en specifik text. Beroende på om man vill övertyga, informera eller hota påverkas de språkliga valen som står till förfogande (Ibid.: 49-55).

Den intertextuella kontexten handlar om hur en text förhåller sig till andra texter. I många skönlitterära verk finns exempelvis bibliska referenser, och en nyhetsartikel kan hänvisa till tidigare händelser som skrivits om i tidningen. Ibland är dessa intertextuella referenser tydliga och explicita, medan man andra gånger förutsätter att läsaren ska förstå vad som hänvisas till (Ibid.: 57-58). Kulturkontexten i sin tur hänvisar till det större sammanhang som en text befinner sig inom. Texter som skrivs i Sverige idag ser annorlunda ut än de gjorde för 200 år sedan, likväl som texter som skrivs i Kina påverkas av kulturen och samhällsordningen i det kinesiska samhället. Kulturkontexten handlar dock inte om att det går vattentäta skott mellan olika länder och tidsperioders texter, men att det är viktigt att försöka förstå en text utifrån det större sammanhang den verkar i. Likaså kan det finnas motsägelsefulla drag i ett samhälle som reflekteras i hur texter skrivs och tolkas (Ibid.: 58-60).

I den andra delen av Hellspong och Ledins (1997) analysmodell analyseras textens struktur, vilken i sin tur delas in i den textuella, ideationella och interpersonella strukturen, motsvarande de tre språkliga metafunktionerna i SFL:s teoretiska ramverk. Den textuella strukturen tittar på texten form, dess strukturella uppbyggnad vad gäller lexikogrammatik, textbindning och komposition (Ibid.: 65). Den ideationella strukturen berör det som texten handlar om och vilka idéer som lyfts fram. Textens *teman* är de ämnen som tas upp, som också kan organiseras och presenteras på olika sätt. En text kan till exempel ha ett *makrotema*, ett huvudsakligt ämne som behandlas, men också innehålla flera *mikroteman*, som berör olika delar av textens huvudämne. Teman kan även vara *explicita* och uttrycks i klartext genom exempelvis rubriksättning, eller *implicita*, och framgå först efter en kritisk läsning eller tolkning av texten (Ibid.: 117-122).

Propositioner är det som faktiskt sägs i texten, något förenklat ett påstående om ett tema. Om temat är "Andra världskriget" kan en proposition i texten till exempel vara "Andra världskriget pågick mellan 1939 och 1945". En texts propositioner kan, liksom teman, organiseras i *makroproposition* och *mikropropositioner*, där makropropositioner är texten huvudsakliga påstående eller budskap, medan mikropropositionerna presenterar annan information relaterat till huvudbudskapet. Det är dock inte alltid självklart vad som utgör en texts makroproposition, och liksom med teman kan dessa vara explicita eller

implicita. En analys av en texts propositioner kan därför hjälpa till att granska vilka budskap som förmedlas med en text, och blotta exempelvis motsägelser eller otydligheter. En text kan också förutsätta förkunskaper hos, eller ett aktivt tolkningsarbete av, läsaren. Genom att titta på en texts *presuppositioner*, det man förväntar sig att läsaren har kännedom om, kan vi till exempel få reda på något om inom vilken kontext en text är skriven. Genom frågan ”Har du slutat ljuga för väljarna?” (Ibid.: 127) presupponeras tidigare exempelvis lögner. *Inferenser* är de härledda propositioner, eller slutsatser, vi som läsare drar ur en text eller propositioner, utan att dessa behöver vara explicit hävdade. Ofta är de inferenser läsaren förväntas göra logiska och uppenbara, och utan dem skulle många texter bli väldigt långa och tråkiga att läsa, men de kan också vara otydliga, eller förutsätta en särskild ideologisk tolkning av världen hos läsaren (Ibid.: 122-128). Nyhetssidan *Samhällsnytt*, med ideologiska kopplingar till Sverigedemokraterna, skriver i rubriken till en artikel om ett dubbelmord på två skandinaver i Marocko, där en schweizisk medborgare med marockansk ursprung är anklagad för brottet: ”Misstänkt marockansk terrorist beskrivs av svenska medier som ”schweizisk man”” (Kristoffersson, 2018, 30 december). En möjlig tolkning här är att artikelförfattaren vill att läsaren ska göra inferensen att svensk nyhetsmedia försöker dölja den anklagade mannens etniska ursprung.

Propositioner och teman bygger tillsammans upp en *textvärld*, de vill säga en slags modell för den verklighet som presenteras av texten. De propositioner som används kan då förhålla sig till denna verklighet på olika sätt genom *modalitet*. En proposition som presenterar ett skenbart faktum, till exempel ”huset ligger på plintar” (Ibid. 133) kan sägas förhålla sig *faktiskt* till denna verklighet, medan olika modaliteter kan förhålla sig *icke-faktiskt* genom att uttrycka olika grader av sannolikhet (exempelvis *kan*, *troligen*, *kanske*), antagande (genom exempelvis *om* och *anta att*) eller behövlighet (*bör*, *måste*, *det är nödvändigt att*) (Ibid.: 133-134).

Slutligen kan en text även ge uttryck för olika perspektiv genom olika *perspektivmarkörer*. En text kan till exempel presenteras ur ett *subjektperspektiv*, där subjektet kan vara en individ, en institution eller ett samhälle. Även *tidsperspektivet* kan skilja sig, då det till exempel är stor skillnad på om en barndomsupplevelser återberättas ur barnets perspektiv när det händer, eller av samma person som vuxen, många år senare. Det finns också många möjliga *ideologiska* och *teoretiska perspektiv* från vilka vi kan betrakta eller analysera en viss företeelse (Ibid.: 135-143).

Den tredje delen av textens struktur enligt textmodellen är den *interpersonella strukturen*, som är det mönster som etableras för textens samspel med läsare och mellan

olika aktörer inom texten. Textens sändare kan anta olika roller gentemot mottagarna beroende på syftet med texten: Är det en historielärobokstext med syfte att presentera ny kunskap för unga elever, eller är det ett brev till ett mail till en chef där en anställd ber om ursäkt för ett misstag man gjort i arbetet? Relationer i texter uttrycks ofta genom olika *språkhandlingar*, där några vanliga, allmänna sådana är ett *påstående*, en *fråga* eller ett *utrop*. Det finns också mer speciella språkhandlingar som är knutna till specifika situationer och där språkhandlingens egentliga syfte inte alltid framgår från dess grammatiska konstruktion. ”Vill du stänga fönstret?” (Ibid.: 164) är till exempel formulerat som en fråga, men tolkas allmänt som en uppmaning.

Slutligen analyseras i Hellspong och Ledins (1997) modell textens *stil* eller dess framställningssätt. Hur man väljer att framställa sin text är kopplat till textens syfte, vilka tankar och idéer man vill framföra, samt vem texten riktar sig till. Stilen förhåller sig till de tre språkliga metafunktionerna i modellen. De textuella stildragen kan exempelvis vara nominala (informationstäta) eller verbala (händelserika), enkla eller utsmyckade. De ideationella dragen kan stilmässigt vara konkreta eller abstrakta, väldigt exakta eller väldigt vaga. På det interpersonella planet kan en text till exempel vara monologisk eller dialogisk, informell eller formell eller subjektiv eller objektiv. Stilen samspelar också med olika språkliga, kulturella och tidsmässiga kontexter och kan vara informativ eller parodisk, allmänspråklig eller fackspråkig, skriftspråklig eller talspråklig. Man kan också värdera huruvida stilen är funktionell utifrån det tolkade syftet med texten: en debattartikel vill övertyga läsaren, medan ett kåseri istället vill underhålla (Ibid.: 196-215).

4.2.1 Kritisk textanalys

Hellspong och Ledin (1997: 257-282) presenterar en modell för en kritisk textanalys inom ramen för brukstextanalys. Hellspong och Ledin (1997: 257) menar att man här kan inta åtminstone två olika, men inte ömsesidigt uteslutande hållningar. Den ena hållningen syftar till att synliggöra brister och dolda förutsättningar i texten, medan den andra avser att kritisk värdera hur texten samspelar med sin kontext och kartlägga hur texten är en del av konflikter och sociala förändringar. Metoden bygger på tre grundantaganden, som kopplas till modellen för brukstextanalys där man tittar texters ideationella, interpersonella och textuella struktur, utifrån den kontext de skapas inom och den kontext som skapas av texten i sig. Det första antagandet är att ”språklig och social struktur är ömsesidigt beroende av varandra” (Ibid. 1997: 258). Detta innebär att texter skapas utifrån vissa sociala förhållanden, såsom maktförhållanden mellan olika institutioner,

sociala roller och syften som olika deltagare i texter har, och det aktuella mediets förutsättningar. Men samtidigt som texter är en del av samhällets sociala förhållanden bidrar de också till att utveckla och förändra dem (Ibid.: 259). Det andra antagandet är att språkliga val alltid har ”|...| en orsak och en innebörd” (Ibid.: 259). Genom exempelvis våra ordval kan vi medvetet eller omedvetet ge uttryck för olika maktförhållanden, ett särskilt socialt eller kulturellt perspektiv eller en viss ideologisk utgångspunkt. Den tredje utgångspunkten är att ”texter ger indikationer på sociala och ideologiska krafter i samhället” (Ibid.: 261). Här ges utrymme att djupare analysera de sociala och kulturella kontexter och förändringar som ligger till grund för texterna. Hellspong och Ledin (1997: 262-263) exemplifierar att perioder av social förändring ofta ger upphov till mer motsägelsefulla och heterogena texter där samhällets ideologiska motsättningar lyser igenom, medan social stabilitet oftare resulterar i mer enhetliga och homogena texter. Man kan även undersöka om texten ur ett maktperspektiv förhåller sig hierarkiskt respektive solidariskt gentemot mottagaren i förhållande till ojämlikhet.

I denna undersökning är modellen användbar för att kritisk granska hur läroboktexterna i *Escalade 1-4* förhåller sig till och pratar om fransktalande länder utanför väst, då den kan användas för att synliggöra vilka eventuella ideologiska ståndpunkter och perspektiv som präglar texterna. Modellen kan också visa på hur maktrelationer mellan olika delar av världen tar sig uttryck och om hur man förhåller sig till den utveckling som lett till att man idag pratar franska i stora delar av världen.

4.3 Postkolonial teori

Postkolonial teori är ett heterogent forskningsfält som både har influerats av och appliceras inom en rad olika forskningsfält såsom antropologi, filosofi, feminism, poststrukturalism och lingvistik, men fokuserar i stora drag på att kritiskt granska och analysera kolonialismen och dess konsekvenser på idéer, ideologier, litteratur, samhällen och människor. I fokus för studierna ligger oftast på de koloniserade människorna och länderna, snarare än de forna kolonialmakterna, som förutom att vara ansvariga för kolonialismen även har fått formulera historieskrivningen och analysera dess konsekvenser (McLeod 2010: 3). Young (2016) citerar Foucault (1972) för att beskriva att postkolonialism inte egentligen kan ses som en enskild teori utan snarare: ”the deduction, on the basis of a number of axioms, of an abstract model applicable to an indefinite number of empirical descriptions” (Foucault 1972: 114, citerad i Young 2016: 64). Förekomsten av prefixet *post-* i termen leder lätt tanken till att det enbart berör tiden efter att stormakternas koloniala projekt avslutats. Eriksson et. al. (1999) uttrycker det

istället som att det bör ses som ”en kritik av det synsätt som betraktar och analyserar samtida kulturella processer som placerade utanför och bortom kolonialismens historia” (Ibid. 1999:16). En av de viktigaste föregångarna i den postkoloniala teoribildningen är Frantz Fanon, en psykiatriker och författare född i den franska kolonin Martinique 1925, som också engagerade sig i den Algeriska självständighetsrörelsen och i antikoloniala rörelser runt om i Afrika. Fanon utvecklade tankar om hur det koloniala systemet påverkar individen, hur den objektiva verkligheten möter den subjektiva upplevelsen (Young 2016: 274-277). I sin bok *The Wretched of the Earth* utvecklar han också hur ras- och klasstrukturer möts i det koloniala systemet:

In the colonies the economic substructure is also a superstructure. The cause is the consequence; you are rich because you are white, you are white because you are rich. This is why Marxist analysis should always be slightly stretched every time we have to do with the colonial problem. (Fanon 1965: 32, citerad i Young 2016: 278)

En annan viktig person inom postkolonial teori är Edward Said (2003) som sin bok *Orientalism* utvecklade hur forskningsfältet kring Orienten bygger på och förstärker koloniala diskurser om öst och väst som både exotifierar och romantiserar Öst, samtidigt som det konstrueras som en primitiv underlägsen spegel gentemot vilken Väst kan spegla sig, och därmed befästa sin överlägsenhet. Han beskriver Orientalism som ”a dynamic exchange between individual authors and the large political concerns shaped by the three great empires – British, French, American – in whose intellectual and imaginative territory the writing was produced” (Said 2003: 14-15).

Uppdelningen av världen i dikotomier, som öst och väst, men också civilisation/barbari, Europa/resten, subjekt/objekt, civiliserade/vilda och vita/svarta är inom postkolonialismen en central del av det koloniala systemet, som också sammanföll med upplysningens viktiga filosofiska verk likställde Europa med platsen för kreativitet, fantasi och upptäckter, medan Afrika och Asien likställdes med brist på förnuft och logiskt tänkande. När man i upplysningstiden i Europa pratade om universalism och civilisation, pratade man i själva verket om en specifik europeisk civilisation, där universalismen bestod i att resten av världen skulle anpassas efter Europa (Tesfahuney 1999: 69).

I denna uppsats utgör postkolonial teori ett värdefullt verktyg för att förstå och analysera de kontexter inom vilka lärobokens texter har uppstått.

4.3.1 Definition av *väst*

Frågeställningarna i denna uppsats använder sig av begreppet *väst* för att definiera de länder och områden som ska studeras utifrån frågeställningarna. Som framkom i ovanstående avsnitt var dikotomin mellan öst och väst en del i den koloniala diskursen, men uttrycket, eller synonyma uttryck som ”Den västerländska världen”, används även vardagligt och i nyhetsmedia för att åsyfta en viss del av världen. Då begreppet är tätt kopplat till en kolonial diskurs som ställer Europa och dess civilisation i motsats till övriga världen används det här för att beteckna europeiska länder och de länder som genom kolonialismen har fått en befolkning och ett samhälle som domineras av en europeisk kultur, i motsats till de kulturer som tidigare fanns i landet. Inom ramen för de fransktalande delarna av världen avses här de europeiska fransktalande länderna, samt fransktalande delar av Nordamerika. Det kan dock diskuteras huruvida Frankrikes utomeuropeiska territorier, borde inkluderas i denna definition, men eftersom en betydande del av befolkningen på dessa territorier i varierande grad fortfarande utgörs av ättlingar till slavar som togs dit under kolonialismen, som Martinique och Guadeloupe, eller de folkgrupper som fanns där, eller i närområdet, före Frankrikes invasion, som Nya Kaledonien, väljer vi här att låta dessa inkluderas i de områden som berörs av analysen.

4.3.2 La francophonie

Begreppet *la francophonie* förekommer ofta när franskans utbredning i världen diskuteras och återkommer även i analysen i denna uppsats, varför det diskuteras kort här. Uttrycket myntades på 1880-talet och sammanföll med att franska förklarades vara det enda undervisningsspråket i det franska imperiet, men utvecklingen av termen har till största delen skett under avkoloniseringsprocessen (Parker 2014: 91). Under 1960-talet, när de flesta forna franska kolonier uppnådde självständighet, blev begreppet viktigt som ett medel för Frankrike att behålla sitt inflytande i världen. 1969 institutionaliserades begreppet genom en konferens som blev startskottet för en gemensam plattform för fransktalande stater, som så småningom utvecklades till dagens OIF, *organisation internationale de la francophonie*. Det har ifrågasatts huruvida *la francophonie* i själva verket är ett neokolonialt projekt, exempelvis då detta samfund ofta används av Frankrike för att vinna stöd och röster i internationella sammanhang. Samtidigt anses det av vissa vara ett sätt för forna koloniserade länder att återta makt och få inflytande på den internationella arenan och ett sätt att frita det franska språket från franskt ägandeskap till ett språk som lever och utvecklas med dess talare runt om i världen (Parker 2014: 91-94).

Här finns dock en spänning mellan det institutionella *Francophonie* och *francophonie* som begrepp för alla fransktalande i världen, där det senare öppnar upp för nya definitioner av begreppet:

If the centre (France) is perceived as oppressive, francophonie can gain strength from solidarity. Whereas ‘Francophonie institutionnelle’ remains suspected of neocolonialism, the community of people/s who make up ‘francophonie’ can create an ‘espace de solidarité’, reconciliation, hybridity and identity/ies. This amounts to a reinvention of francophonie from the outside. If this is the case, then francophonie is postcolonial not so much because it comes into its own ‘after’ colonization is over, but because it goes ‘beyond’. (Parker 2014: 100)

Begreppet *francophonie* är alltså inte fritt från ideologiska konnotationer, men det är inte heller helt enkelt att rama in det som propagerande för en viss syn på världen. Istället behöver begreppets betydelse tolkas utifrån den kontext inom vilken det används.

5 Tidigare forskning

Clotilde Barbier Muller (2015) undersöker möjligheterna med att i främmandespråksundervisningen i franskan, FLE (*Français Langue Étrangère*), förhålla sig både till det normerade skriftspråket och till de språkliga variationer som uppkommit när franskan har etablerat sig och utvecklats i andra länder. Med hjälp av franskspråkig litteratur utanför Frankrike belyser hon språkliga variationerna av franska från exempelvis Elfenbenskusten. Hon diskuterar även att dessa variationer ofta saknar institutionellt stöd även i det egna landet, då normen kring hur franska ska talas och skrivas fortfarande i stor utsträckning dikteras av institutioner i Frankrike.

I en svensk studie av Katharina Vajta (2012) som granskar fyra svenska läromedelsserier i franska, däribland *Escalade*, analyseras hur Frankrike konstrueras som en nation och ett *communauté imaginaire*, 'imaginärt samfund', genom böckerna multimodala texter. Studien använder diskursanalytiska teorier kring konstruktioner av nationer och nationell identitet och analyserar tre aspekter av böckerna: de teman och ämnen som diskuteras, i form av kulturella företeelser, politiska system, vanor, vardagsliv m.m., en diakronisk axel samt en spatial axel. Genom sin analys visar Vajta (2012) hur den franska identiteten presenteras som något fast och etablerat, med förenklade, stereotypa karaktärer och beteenden. Det finns också en tydlig koppling mellan det franska språket och den nationella franska identiteten. Hon visar även hur Frankrike presenteras som fast förankrat i sin historia, där välkända teman som den franska revolutionen och andra världskriget är ständigt återkommande. Historiska händelser presenteras, enligt Vajta (2012), ofta som svårigheter som överkommit genom gemensam ansträngning, som ofta lett till en viktig framgång och utveckling. På den spatiala axeln har det kontinentala Frankrike en självklar plats i mitten av kartan, och övriga fransktalande länder i Europa syns och omnämns i periferin. Det forna franska koloniala imperiets omnämns i alla böcker, med olika mått av konstaterande och i viss mån ånger kring dess förfall. Det franska språkets storhet och utbredning, både geografiskt och politiskt, lyfts ofta fram som något positivt, men med Frankrike som dess självklara centrum.

Vajtas studie har intressanta paralleller till denna studie, men utgår från ett mer renodlat diskursanalytiskt perspektiv och väljer att fokusera på den diskursiva konstruktionen av Frankrike som nation i läroböckerna. Den utgör dock ett värdefullt bidrag för en fortsatt diskussion kring vilken bild av Frankrike och den fransktalande världen som konstrueras i läroböcker i franska.

6 Metod

Examensarbetets huvudsakliga metod utgår Hellspong och Ledin (1997) modell för kritisk textanalys, men med en arbetsgång som har anpassats för det stora korpusmaterial som ingår i studien. Till den kvalitativa analysen tillkommer även en kvantitativ analys kring vilka texter som behandlar olika delar av den fransktalande världen.

6.1 Urval och indelning av texter

Läromedelsserien *Escalade* innefattar fem böcker som är anpassade för kurserna i moderna språk 1-5. Endast är 5% av eleverna som läser dock någon av kurserna moderna språk 5, 6 eller 7 (SCB, 2018-10-09). Därför inkluderas inte den sista boken i serien, *Escalade 5*, i undersökningen. *Escalade 1* och *Escalade 2* är indelade i en textbok och en övningsbok, och i dessa fall har enbart textböckerna beaktats. *Escalade 3* och *4* är s.k. allt-i-ett-böcker, det vill säga kombinerade övnings- och textböcker, i vilka fall endast textdelarna har behandlats, vilket förklaras mer utförligt nedan. För att förenkla läsningen och referenshantering refereras korpusmaterialet i den löpande texten till enbart genom titel och sidnummer. Fullständiga referenser för korpusen återfinns under 9.1.

En förutsättning för såväl den kvantitativa som den kvalitativa analysen är att genomföra ett urval av texter att beakta, samt att bedöma vad som utgör separata texter. Då språkläroböcker på den här nivån innehåller en stor mängd olika typer av texter, ofta i varierad sociosemiotisk form, är denna typ av identifikation inte oproblematisk. De texter som har tagits i beaktning för analysen är texter med innehållsmässigt fokus som presenteras i någon form av löpande text. Detta exkluderar exempelvis rena uttrycks- och vokabulärlistor, övningar och texter med fokus på språklig form, som grammatik. Även texter som relaterar till språkliga övningar har bortsetts ifrån. Bilder har tagits hänsyn till i den mån de presenteras i anslutning till texter med innehållsmässigt fokus och därmed bidrar till att skapa en kontext inom vilken texten presenteras. Bilder i relation till övningar eller formfokuserade texter har däremot bortsetts ifrån.

Bedömningen av vad, inom det urval som definierats ovan, som utgör separata texter, är inte heller självklar. Som exempel på problematiken kan ges kapitel 3 i *Escalade 1*, "Les amis" (s. 14-16). Det första uppslaget i kapitlet innehåller kapiteltiteln, följt av korta presentationer av fyra fransktalande ungdomar från olika delar av världen. Dessa presenteras under separata rubriker med tillhörande personbilder, med personens namn som rubrik. Textens huvudperson presenteras i fetstil med texten *Gérald a des amis dans les quatre coins du monde*, 'Gérald har vänner i världens fyra hörn' (*Escalade 1*: 15).

Bredvid Géralds bild syns en datorskrämbild från registreringsformuläret för Facebook. Här bedöms alla dessa små texter tillhöra samma text, då de har ett tydligt gemensamt tema och blir svårförståeliga för läsaren om de läses separat. Nästa uppslag i kapitlet (s. 16) har istället rubriken "La Francophonie", med en bild på organisationen OIF:s logotyp och en kort text som förklarar att de fem färgerna i logotypen representerar de fem kontinenter där det finns fransktalande. Bredvid denna är flera fransktalande länder och regioner namngivna i olika färger inuti i en cirkel. Under denna återfinns en gul ruta med titeln *Les francophones*, 'De fransktalande', med kort information om fransktalande i världen. Även i detta fall bedöms hela uppslaget tillhöra samma text. Som kontrast till detta finner vi i kapitel 6 *Escalade 3*, "Lire et vivre", ett uppslag med rubriken "Trois auteurs francophones contemporains". Där presenteras utdrag från tre olika skönlitterära verk av fransktalande författare, med bokens titel som rubrik för varje text. I anslutning till två av de skönlitterära texterna finns även en liten faktaruta om boken och författaren. I detta fall har varje skönlitterär text bedömts vara en unik text, men de faktarutor som presenteras i anslutning till dem har bedömts vara en del av samma text som det verk som presenteras. Indelningen av texter har alltså gjorts utifrån en bedömning om tematisk gemenskap i kombination en bedömning om texternas förståelighet som separata texter. Utifrån denna metod identifierades 191 separata texter, vilka utgör det urval som analyserats i examensarbetet.

6.2 Kvantitativ analys

Den kvantitativa analysen syftar till att ge en överblick kring i vilken utsträckning olika fransktalande områden omnämns i läromedelserien *Escalade 1-4*. För att göra denna identifierades olika kategorier relevanta för forskningsfrågan. Även om forskningsfrågan utgår från hur fransktalande områden utanför väst behandlas, har ett större antal kategorier använts för att ge en bredare bild av i vilken utsträckning olika områden berörs i texterna. När originaltexter, som dikter, låttexter, romanutdrag, av franskspråkiga upphovs personer funnits med har upphovs personens ursprung legat till grund för kategoriseringen, oavsett textens innehåll. De identifierade kategorierna presenteras tillsammans med resultaten i Appendix, tabell 1

I nästa steg lästes texterna igenom där varje text som på något sätt relaterade till, var situerad i, handlade om eller hade karaktärer från en av de aktuella regionerna kodades med tillhörande kategori. Varje text kunde koda med ett obegränsat antal kategorier, men varje kategori användes bara en gång per text. Således togs inte hänsyn till om en text nämnde exempelvis Frankrike fem gånger och Kanada en gång, koden för de båda

kategorierna tilldelades texten en gång vardera. Kategorin ”väst, implicit” baseras på den kontext inom vilken texten presenteras, med till exempel bilder, efterföljande texter, som till exempel faktarutor, eller karaktärernas namn. Som exempel kan ges titeltexten i kapitel 7 i *Escalade 2* (s.29-30), Madame Simone. Texten handlar om paret Lacoste, som äger en djuraffär. I anslutning till texten visas en bild på ett skjul med olika plastdjur i, bland annat en krokodil med öppen mun och lätt böjd svans på taket. Krokodilen och karaktärens namn är här en tydlig intertextuell referens till det franska modeföretaget *Lacoste*. På andra bilder i anslutning till texten syns de franska företagen *Mr. Bricolage* och *Lazzara*. Efterföljande text i kapitlet är en textruta med temat småhandlare i Frankrike. Således kan slutsatsen dras att texten utspelar sig i Frankrike, även om den inte explicit lokaliseras igenom texten. Dock ger inte alla texter utan tydlig platsreferens den här typen av tydliga indikationer på ett visst land, då till exempel Belgien och Schweiz har många franska företag, butiker och ett liknande klimat som Frankrike, och därför kategoriseras de gemensamt som ”väst, implicit”, för att minimera risken att för stora slutsatser kring kontexten dras, och undvika en alltför stor fragmentering av antalet kategorier. I de texter där det uppfattats som att kontexten inte definitivt går att knyta till ett fransktalande land i väst har kategorin ”ingen indikation” använts.

När alla texter kategoriserats togs en procentsats fram för varje kategori, baserat på det totala antalet texter som analyserats. Exempelvis kategoriserades 22 texter med kategorin ”Ej väst”, vilket gav procentsatsen 11,5%. Eftersom en text kan inneha flera kategorier blir den totala procentsatsen för alla kategorier mer än 100%.

En mer detaljerad kategorisering gjordes sedan enligt samma modell som ovan, där varje land tilldelades en separat kategori, för att få en större inblick i om det finns någon skillnad mellan vilka länder som berörs och i vilken utsträckning. En områdesindelning med kategorierna ”centrala Maghreb” (Algeriet, Tunisien och Marocko), ”övriga Maghreb” (Mauretaniens och Västsahara) och ”subsahariska Afrika” (samtliga länder i regionen) gjordes även för att kunna jämföra dessa områdens frekvens i förhållande till varandra. Förekomsten av ett eller flera länder i samma region i en text räknades bara en gång, oavsett hur många länder i regionen som berördes. De kartor över den fransktalande världen som återfinns i olika former i läroböckerna togs inte med i denna analys.

Resultaten på den kvantitativa analysen presenteras i appendix, tabell 1, men resultaten diskuteras inte under ett separat avsnitt i uppsatsen. Istället används de för att ge ytterligare kontext i den kvalitativa analysen, och diskuteras där de bidrar med relevans för den kritiska textanalysen.

6.3 Kvalitativ analys

Den kvalitativa analysen har utgått från texterna som i den kvantitativa analysen kategoriserats med ”Ej väst” och ”Frankrike, utomeuropeiska territorier”. Analysen bygger på Hellspong och Ledins (1997) modell för kritisk textanalys av brukstexter, med den teoretiska grunden i Hallidays systemisk-funktionella lingvistik (Halliday & Mathiesen 2014). Den postkoloniala teorin utgör inte en separat analysdel, utan ses som ett nödvändigt teoretiskt ramverk för att kunna förstå den historiska, kulturella och ideologiska kontext inom vilken texterna har producerats, och som skapas genom texterna ideationella och interpersonella struktur. Hellspong och Ledin (1997:47) menar att man inte mekaniskt kan följa en modell vid brukstextanalyser, utan metoden måste anpassas till det aktuella sammanhanget och undersökaren måste våga förlita sig på sitt eget omdöme för att inte förlora helheten ur sikte. Då syftet med denna undersökning är att granska hur franskspråkiga länder och områden utanför väst behandlas genom hela läroboksserien, snarare än att analysera texterna var och en för sig, har arbetsgången anpassats därefter. Hellspong och Ledin utgår i sin modell från textens textuella struktur, ideationella struktur samt interpersonella struktur. Läroböckerna innehåller ett stort antal olika textgenrer och texttyper inom ramen för lärobokstexter, som inte i någon större utsträckning är relevanta för frågeställningen. Därför har fokus på analysen istället legat på texternas ideationella och interpersonella struktur. Utifrån Hellspong och Ledins modell identifierades ett antal frågor om den ideationella och interpersonella struktur som relaterar till texternas lexikogrammatik, semantik och kontext. Frågorna presenteras i appendix, tabell 2. Frågorna har i analysen inte besvarats mekaniskt, utan använts som utgångspunkt för identifiera gemensamma strukturer som diskuteras i kritiken av texterna. Utifrån detta arbete identifierades ett antal olika mönster eller teman som på olika sätt bidrar till att besvara undersökningens fyra frågeställningar. Även texter som inte berör den fransktalande världen utanför väst har dock läst igenom och används ibland som kontrasterande exempel där det är relevant för analysen. Därefter användes de teoretiska verktyg som presenterats i avsnitt 4.1 för att göra en kritisk textanalys av de texter som berör de teman som identifierats. De olika avsnitten i resultatdelen har inte en direkt motsvarighet till de olika frågeställningar som undersöks, utan de bidrar på olika sätt till att besvara de olika frågeställningarna. Valet att presentera resultaten i detta format är att låta materialet fungera som utgångspunkt för analysen, snarare än att behöva bryta upp analysen med alltför många exempel från olika texter i läroböckerna, och på så sätt gå miste om mycket av kontexten som konstrueras i de olika texterna. För att underlätta läsningen av uppsatsen översätts som regel citat på franska till svenska genom

en egen översättning. Analysen har dock utgått från den franska texten. Citat på franska från korpusen anges genom kursivering utan citattecken (*exemple*), som direkt följs av en översättning inom enkla citattecken ('exempel'). Titel på texter och kapitel på franska anges dock utan kursivering inom dubbla citattecken ("exempel").

7 Resultat och analys

I följande avsnitt presenteras fem mönster och teman som identifierats i undersökningen, och som tillsammans bidrar till att besvara de fyra frågeställningarna. Som nämndes i 6.3 är de identifierade mönstren och teman inte strikt uppdelade för att besvara en specifik frågeställning, men i viss mån besvaras den första frågeställningen främst i avsnitt 7.1, den andra frågeställningen främst i avsnitt 7.1 och 7.2, den tredje främst i avsnitten 7.3-7.5 och den fjärde i huvudsak i avsnitten 7.3 och 7.4

7.1 Den fransktalande världen – en tydlig hierarki

Vid en ytlig läsning av materialet framkommer det snabbt att fokus för undervisningen kommer vara Frankrike, den franska som talas där, och det som händer i landet. Redan på pärmens insida *Escalade 1* möts vi av en karta med Frankrike i mitten, men där även Belgien, Luxemburg och Schweiz är markerade och färglagda, medan övriga kringliggande länder är markerade i vitt. En annan version av samma karta finns även på insidan av bokens bakre pärm. Versioner av dessa två kartor återfinns även på insidan av ena eller båda pärmarna i *Escalade 3*, *2* och *4*. I *Escalade 2* återfinns på insidan av den bakre pärmen en tecknad karta av *le monde francophone*, 'den fransktalande världen', med tillsynes alla fransktalande länder och områden färgmarkerade, och de flesta utskrivna med namnet på landet eller området. Denna karta diskuteras mer under 7.2. I *Escalade 4* hittar vi en karta med namnet *Le monde de la Francophonie*, 'Frankofonins värld' på insidan av den första pärmen, där organisationen OIF:s medlems- och observatörländer visas. Kartorna visar att Frankrike i läroböckerna har en central roll i den fransktalande världen, men att man även stundvis har ett större perspektiv på var man talar franska. Frankrikes roll som naturlig mittpunkt blir dock tydligare när man tar sig längre in i böckerna än pärmarna.

I *Escalade 1* och *2* ackompanjeras kapitlens huvudtexter konsekvent av gulmarkerade textrutor som ger ytterligare information om olika aspekter på temat som diskuteras i kapitlet. Texterna, som återges på både svenska och franska, har rubriker som *Husdjur* (*Escalade 1*: 13), *Yrken* (*Escalade 1*: 20), *Apparater* (*Escalade 1*: 22), *Ekoturism*, (*Escalade 2*: 16), *Arbete – några siffror* (*Escalade 2*: 42) och *Reklam* (*Escalade 2*: 56) och berättar något om det aktuella ämnet i en specifikt fransk kontext.

Denna bild förstärks ytterligare av den kvantitativa analysen, som visar att 75,4% av texterna i alla fyra böcker som analyserats explicit berör eller nämner Frankrike, i form av dess europeiska territorium, på något sätt. Böckerna målar alltså upp en bild där

Frankrike etableras som den fransktalande världens naturliga geografiska och kulturella centrum och därmed den naturliga skådeplatsen för majoriteten av undervisningen. Men statistiken är även talande kring i vilken utsträckning andra länder och områden berörs i texterna. De andra europeiska länderna där franska är officiellt språk, dvs. Belgien, Schweiz, Luxemburg, och Monaco förekommer i 9,4% av texterna, medan Kanada förekommer i 5,2% av texterna. Ytterligare 6,3% av texterna utspelar sig implicit i väst. Frankrikes utomeuropeiska territorier, som Guadeloupe, Martinique och la Réunion, nämns gemensamt i 5,8% av texterna, och tilldelas två enskilda kapitel. Fransktalande länder utanför väst, där en stor majoritet av fransktalande i världen bor, förekommer endast i 11,5% av texterna. Men även inom denna stora, heterogena grupp länder finns en viss hierarki. De tre länderna i centrala Maghreb, Tunisien, Algeriet och Marocko, nämns gemensamt i lika många texter som något av länderna i hela subsahariska Afrika och Indiska oceanen förekommer. De övriga fransktalande länderna i Maghreb-regionen, Västsahara (som ockuperas av Marocko) och Mauretanien nämns på fyra ställen i samband med att Maghreb-regionen diskuteras, men fokus för texterna ligger i huvudsak på de andra tre länderna, som har en större andel fransktalande befolkning. Av länderna i subsahariska Afrika och Indiska Oceanen förekommer Senegal på flest ställen, medan länderna Burkina Faso, Burundi, Centralafrikanska Republiken, Djibouti, Guinea, Ekvatorialguinea, Rwanda, Tchad, Mauritius och Komorerna inte nämns en enda gång i de fyra läroböckerna. En läsning av texterna visar att de huvudsakliga makroteman för texter som berör länder subsahariska Afrika tenderar att vara "Afrika" eller "Den fransktalande världen", och enskilda länder nämns oftast i någon form av uppräkningslista, utan vidare information om landet. Även Haiti, där haitisk kreol, som utvecklats i kombination med franskan och afrikanska språk som talades av de slavar som togs till ön, är det huvudsakliga språket, men där ca 42% av befolkningen beräknas vara fransktalande, har en undanskymd position (OIF 2014: 18) och nämns endast två gånger, båda i *Escalade 1* (s. 16, 43), utan att landet diskuteras i någon större omfattning. I texten *L'Afrique noire, 'Det svarta Afrika'* (*Escalade 3*: 62-63) nämns bara länderna Senegal och Kamerun, och två senegalesiska personligheter lyfts fram: Léopold Sédar Senghor, Senegals förste president, och Youssou N'Dour, en framgångsrik artist och sedermera kulturminister i landet. Det lyfts även fram att Senghor var *le premier Africain à entrer à l'Académie française en 1984*, 'den första afrikanen att bli invald i franska akademien 1984' (*Escalade 3*: 63). Man väljer alltså att poängtera Senghors karriär i den franska kontexten, utöver det faktum att han var president för Senegal.

Det är tydligt att undervisningen i stort utgår från Frankrike som det naturliga landet att utgå från, följt av Europas fransktalande länder, Kanada och Frankrikes utomeuropeiska territorier. Bland länderna utanför väst är det tydligt att de nordafrikanska länderna i centrala Maghreb innehar en särskild ställning i läroböckerna: Alla tre länder nämns vart och ett fler gånger än något annat land utanför väst, regionen tillägnas ett eget kapitel (*Escalade 4*: 118-131), tunisiska revolutionen 2011 behandlas i huvudtexten till ett kapitel (*Escalade 2*: 51-52) och Marocko behandlas i en egen text. Inga andra länder utanför väst behandlas enskilt på detta sätt. Denna särställning kan inte enbart förklaras med det relativt stora andelen fransktalande i länderna, som är mellan 31-54%. Kongo, Demokratiska republiken Kongo, Kamerun, Benin, Haiti, Elfenbenskusten, Gabon med flera har en minst lika hög eller högre andel fransktalande. I absoluta tal är Demokratiska Republiken Kongo det land utanför Frankrike som har högst antal fransktalande i världen, ca 33 miljoner (OIF 2014: 16-18). Istället måste denna särställning förstås utifrån det perspektiv som placerar Frankrike som utgångspunkt för undervisningen, och i ljuset av Frankrikes koloniala historia. Med sin geografiska närhet till Europa var de nordafrikanska länderna, men främst Algeriet, ett av få afrikanska länder där fransmän i en större utsträckning bosatte sig permanent. 1881 deklarerades landet till och med en integral del av Frankrike, med separata rättigheter, lagar och medborgarstatus för koloniserare och den ursprungliga algeriska befolkningen (Majumdar 2007: xxviii). Kopplingen mellan Frankrike och Maghreb-länderna poängteras också explicit i läroböckerna, där man framför allt framhåller det koloniala förflutna att Frankrike idag har ett stort antal invånare med bakgrund i regionen:

Banden mellan Frankrike och centrala delen av Maghreb, dvs. Tunisien, Algeriet och Marocko är mycket starka. En stor del av flera generationers invandrare som lever i Frankrike idag kommer härifrån, dvs. de före detta franska kolonierna (*Escalade 2*: 52)

Senegals relativt prominenta position i texterna gentemot andra länder i subsahariska Afrika kan förstås i ljuset av den koloniala historien. Ön Gorée, utanför huvudstaden Dakar, var en av Frankrikes första utposter i Afrika, och den plats utifrån vilken slavhandeln utgick under 1600- och 1700-talet, vilket också nämns i läroboken (*Escalade 3*: 62). Senegal utgjorde därefter basen för Frankrikes erövring av den afrikanska kontinenten, och soldater från landet rekryterades från andra halvan av 1800-talet för att bidra till Frankrikes koloniala erövringar i Afrika (Saletes 2011: 130-131). År 1848 erkändes också de ursprungliga invånarna i fyra av Senegals s.k. *communes* en typ av

franskt medborgarskap med en begränsad rösträtt, även om denna var differentierad från det ”vanliga” franska medborgarskapet (Tshimanga et. al. 2009: 94). Liksom i texten om Maghreb ovan poängteras att det finns en fortsatt stark ekonomisk och politisk koppling mellan länderna i *L’Afrique Noire francophone*, ’det svarta fransktalande Afrika’ (*Escalade 3*: 63) sedan de blev självständiga på 60-talet.

Analysen visar att läroböckerna förmedlar en tydlig hierarki i fransktalande världen, där Frankrike ohotad innehar förstaplatsen. Därefter följer de fransktalande länderna i Europa, tätt följt av Kanada och Québec, som behandlas i egna flera texter. Utanför väst tycks hierarkin bygga på i vilken utsträckning länderna har en stark koppling till Frankrike, där linjerna till den koloniala historien är tydlig. Den koloniala strukturen där *la France métropolitaine*, det franska fastlandet, är centrum för det franska koloniala imperiet tycks leva vidare i att Frankrike fortfarande anses vara mittpunkten av den fransktalande världen och utgöra den norm undervisningen förhåller sig till. Länderna i centrala Maghreb ligger nära Frankrike geografiskt och har en stark kolonial historia med landet, vilken lett till att många från regionen har invandrat till Frankrike, och tycks vara urvalsgrund för att ställa dem högre upp i hierarkin. Subsahariska Afrika, där majoriteten av världens fransktalande bor, behandlas i regel som ett kollektiv och de flesta länder som nämns gör det i uppräknings av olika slag. Senegal tycks ockupera en något upphöjd position i hierarkin, vilket kan spåras till dess särskilda plats i Frankrikes koloniala historia. Ett stort antal fransktalande länder, framför allt i subsahariska Afrika, undgår helt att omnämnas i någon av de fyra läroböckerna, förutom på kartor över den fransktalande världen.

7.2 *La francophonie* – skiftande definitioner

Begreppen *la francophonie*, *la Francophonie*, och *le monde francophone*, ’den fransktalande världen’, förekommer som makrotema i flera texter i läroböckerna när fransktalande länder i världen diskuteras (se 4.2.2 för en bakgrund kring begreppet). För att analysera hur *la francophonie* behandlas kommer texterna ”La francophonie” (*Escalade 1*: 16), ”Les francophones dans le monde” (*Escalade 3*: 130-131) och kartan ”Le monde de la francophonie” på insidan av den bakre pärmen i *Escalade 4* diskuteras.

I anslutning till texten ”La francophonie” (*Escalade 1*: 16) syns organisationen OIF:s logotyp och en text som berättar att färgerna i loggan representerar de fem kontinenter där det finns fransktalande människor: Afrika, Amerika, Asien, Europa och Oceanien. Logotypens association till OIF klargörs dock inte. I en textruta på samma sida med titeln ”Fransktalande”, som är skriven på både svenska och franska, berättas att OIF är den

viktigaste av de organisationer som värnar om det franska språket och att den har 53 medlemsländer. Ett stycke i texten berättar att:

Franska är officiellt språk i 29 länder, bland annat i flera länder i Väst- och Centralafrika. Det är andraspråk i Marocko, Tunisien och Algeriet. Det talas allmänt i Libanon, på Haiti och på Seychellerna. (*Escalade 1*: 16)

I de två propositionerna görs flera faktiska påståenden om var franska är officiellt språk och var det talas. Inga av de väst- och centralafrikanska staterna identifieras med namn, men man väljer istället att lista alla tre länderna i centrala Maghreb, vilket följer det mönster som diskuterades i 7.1 ovan, där länderna centrala Maghreb har en stark position på grund av sin starka koloniala historia med Frankrike. Att Libanon, Haiti och Seychellerna nämns i en egen proposition som länder där franska ”talas allmänt” ger intrycket att dessa inte tillhör de 29 länder där franska är officiellt språk. Franska är dock ett officiellt språk på både Haiti och Seychellerna, vilket inte framgår tydligt. Den sista propositionen i texten förklarar att: ”Det finns ett nät av kulturella institutioner i utlandet för att sprida språket och kulturen, till exempel *Alliance française*” (*Escalade 1*: 16). Här fungerar *i utlandet* som en tydlig perspektivmarkör, då en naturlig inferens att göra här är att utlandet syftar på länder utanför Frankrike. Man gör även en tydlig koppling mellan det franska språket och den franska kulturen.

Texten *Escalade 3*, ”Les francophones dans le monde” (*Escalade 3*: 130-131) har också *la francophonie* som makrotema. I en mindre faktaruta med titeln ”La Francophonie” presenteras även här OIF:s logotyp, som nu förklaras tillhöra organisationen. Sedan följer texten: *L’OIF représente 77 états et gouvernements répartis sur les 5 continents, avec une population de plus de 890 millions d’habitants en Afrique, Amérique, Asie, Europe, Océanie*, ’OIF representerar 77 stater och regeringar fördelade på 5 kontinenter, med en befolkning på mer än 890 miljoner invånare i Afrika, Amerika, Asien, Europa och Oceanien’ (*Escalade 3*: 130). Nu informeras läsaren om att organisationen har 77 medlemsstater och regeringar (jmf. 53 medlemsländer, *Escalade 1*: 16). En granskning av OIF:s medlemmar, med tillskott efter 2012 bortrensade, visar att organisationen 2012 hade 54 medlemmar, men ytterligare 23 associerade medlemmar och observatörer, vilket kan förklara skillnaden, så när som på ett möjligt misstag på en medlem. Här väljer man alltså olika definitioner kring hur antalet medlemmar ska räknas. I uppslagets huvudsakliga text berättar man att *Au total, plus de 200 millions de personnes peuvent être définies comme francophones*, ’Totalt kan över 200 miljoner människor

definieras som fransktalande' (*Escalade 3: 130*). Därefter ges också den enda definitionen av ordet *francophonie* som erbjuds i läroböckerna:

Le mot francophonie signifie aujourd'hui les peuples ou les groupes de locuteurs qui utilisent le français, partiellement ou entièrement, dans leur vie quotidienne. Le terme Francophonie (avec une majuscule initiale) désigne des gouvernement, des pays ou des instances officielles qui utilisent le français comme langue de travail.

'Ordet *francophonie* betyder idag de folk eller grupper av talare som använder franskan, delvis eller helt, i sitt dagliga liv. Termen *Francophonie* (med versalt F) betecknar regeringar, länder eller officiella instanser som använder franska som arbetspråk' (*Escalade 3: 130*).

Tidsadverbialen *aujourd'hui*, 'idag', i citatet ovan tycks antyda att ordet tidigare innehaft en annan betydelse. Det är möjligt att man anspelar på den debatt som funnits kring ordet *francophonie* och dess koloniala historia (se 4.2.2). Om så är fallet är frågan om man förväntar sig att den avsedda mottagaren, en svensk gymnasieelev, förväntas förstå vad som hänvisas till. En rimlig tolkning är dock att denna förkunskap inte kan förväntas av en läsare som introduceras för begreppet *francophonie* för första gången, vilket väcker frågan vad syftet med ordvalet är. Man väljer även att skilja på det institutionaliserade *Francophonie* med versalt F och *francophonie* som en oorganiserad språklig gemenskap.

I efterföljande meningar i texten väljer man dock att, liksom i texten i *Escalade 1* ovan, istället förhålla sig till franskans status som officiellt språk i olika länder och områden i världen:

Le français est la langue officielle (ou co-officielle) dans environ 57 états répartis dans 29 pays et reste la deuxième langue du monde sur le plan de l'importance politique. Le français est l'unique langue officielle dans 30 parties du monde (14 pays et 16 régions). Dans 26 autres pays le français partage ce statut avec une ou d'autres langues, surtout l'anglais, l'arabe et l'allemand.

'Franskan är det officiella språket (eller ett av de officiella språken) i ungefär 57 stater uppdelat på 29 länder och är fortfarande det andra språket i världen i fråga om politisk vikt. Franskan är det enda officiella språket i 30 delar av världen (14 länder och 16 regioner). I 26 andra länder delar franskan denna status med ett eller flera andra språk, särskilt engelska, arabiska eller tyska.' (*Escalade 3: 130*)

Tabell 3 nedan visar en uppställning av makro- och mikropropositionerna i stycket, och bryter ner de olika siffror som presenteras.

Tabell 3

Propositionsuppställning

Makroproposition	Antal länder	Antal stater/regioner
Franskan är det officiella språket (eller ett av de officiella språken) i ungefär 57 stater uppdelat på 29 länder...	29	57
Totalt	29	57
Mikropropositioner		
Franskan är det enda officiella språket i 30 delar av världen (14 länder och 16 regioner).	14	30
I 26 andra länder delar franskan denna status med ett eller flera andra språk...	26	26
Totalt	40	56

Om man enbart tittar på antalet länder som nämns där franskan är det enda eller ett av de officiella språken är det tydligt att de siffror som presenteras i makropropositionen inte stämmer överens med de siffror som presenteras i de två mikropropositionerna. Om man tittar på antalet stater och regioner finns även där en diskrepans mellan siffrorna, om än bara på en stat/region. En osäkerhet i hur makropropositionen bör tolkas introduceras även av ordvalet *environ*, 'ungefär'. Texten är stilmässigt monologisk och informativ, med flera faktiska påståenden som inte bjuder in läsaren till en reflektion över vad som utgör ett fransktalande land, vilket gör texten svår att förstå när de påståenden som presenteras inte tycks ha en inherent logik.

Den sista propositionen i texten är: *Les régions les plus francophones sont le Maghreb et l'Europe de l'Ouest*, 'De mest fransktalande regionerna är Maghreb och Västeuropa' (*Escalade 3*: 130). Här framgår det inte vad som avses med *mest fransktalande*: högst andel fransktalande eller högst antal fransktalande i absoluta tal. Exempelvis Demokratiska Republiken Kongo har med 33 miljoner fransktalande, och en andel på 47% av befolkningen, vilket är både större andel och antal fransktalande än Maghrebregionen som helhet, men denna nämns inte i sammanhanget. Detta innebär att

man sannolikt räknar hela subsahariska Afrika som en region, vilket i så fall följer samma mönster som diskuterats i 7.1 ovan, att man sällan diskuterar enskilda länder i regionen.

I koppling till ovan nämnda text finns en karta över den fransktalande världen (*Escalade 3*: 131, se även diskussion under 7.1 ovan). De fransktalande länderna och områdena är här ifyllda med orange färg och de flesta länder och områden har namnen utskrivna, men inte alla. Rwanda och Burundi är markerade, men gränsen mellan länderna saknas och namnen är inte utskrivna. Burkina Faso är markerat och utskrivet med namn, men är förkortat till Burkina, en förkortning som jag inte lyckats hitta bevis på att den är vedertagen. Ekvatorialguinea, där franska är ett av tre officiella språk och talas av 29% av befolkningen, är inte markerat som ett fransktalande land (OIF 2014: 17). Samtidigt är Laos, Kambodja och Vietnam markerade och utskrivna med namn. Dessa länder har, enligt OIF (2014: 18) 0,7-3% fransktalande i befolkningen och inget av dem har franska som officiellt språk. Alla tre är visserligen medlemmar i OIF, men har samma andel fransktalande som exempelvis Egypten, som också är medlem i organisationen, men inte är markerat på kartan. Det de tre förstnämnda länderna har gemensamt, som till exempel Egypten och Ekvatorialguinea saknar, är ett kolonialt förflutet med Frankrike (Le Vine 2004). Det tycks alltså som att ett kolonialt förflutet med Frankrike kan fungera som urvalsgrund för att i läroboken räknas som ett fransktalande land, och till och med vara viktigare än andel fransktalande eller att ha franska som officiellt språk.

Kartan *Le monde de la francophonie* (*Escalade 4*) har istället markerat organisationen OIF:s medlemmar, med medlemsstater markerade i orange och observatörsstater i grönt. Här skiljer sig de markerade länderna från de i den tidigare kartan (*Escalade 3*: 131) då exempelvis Algeriet inte är medlem av organisationen och därmed inte är markerat. Samtidigt är ett stort antal stater som inte har en större fransktalande befolkning antingen fullvärdiga medlemmar eller observatörsstater, som Egypten, Armenien och Georgien.

Sammantaget presenteras i läroböckerna en något rörig bild av *la francophonie*, där det är svårt att som läsare skapa sig en förståelse för vad begreppet innebär och vilka länder man faktiskt talar franska i. Man tycks förhålla sig växelvis till att inkludera länder baserat på andelen fransktalande, kolonial historia och medlemskap i OIF, utan att vara konsekvent med endera användning. Man gör flitiga intertextuella referenser till OIF:s logotyp, medlemmar och information från organisationen, men förklarar aldrig hur deras egen definition av vad det innebär att vara ett fransktalande land förhåller sig till medlemskap i OIF. När man i text eller genom en karta presenterar vilka länder som räknas som fransktalande tycks ett kolonialt förflutet med Frankrike i flera fall spela en större roll än andelen fransktalande i länderna. I *Escalade 1* har man även ett tydligt

franskt perspektiv, där man kopplar ihop spridningen av språket med den franska kulturen, och refererar till länder utanför Frankrike som "utlandet".

7.3 Nordafrikanen, den franska invandraren

Som tidigare nämnts har länderna i centrala Maghreb en viss särställning i läroböckerna i förhållande till resten av de fransktalande afrikanska länderna, som går att följa till de starka koloniala banden Frankrike haft med dessa länder. Denna historia, samt ländernas geografiska närhet till Europa, har även lett till att Frankrike har haft och har en betydande invandring från de nordafrikanska länderna. I denna del kommer diskuteras hur länderna i centrala Maghreb ofta kopplas till just invandring i Frankrike och hur den fransktalande nordafrikanen ofta porträtteras som en invandrare i Frankrike (Majundar 2007: xxviii). Utgångspunkt för analysen kommer vara de tre texter som innehåller karaktärer från nordafrikanska länder i lärobokserien "Marocaine ou Française ?" (*Escalade 2*: 71-72), "À l'aéroport" (*Escalade 3*: 23-24) och "Katiba – la double culture" (*Escalade 4*: 120-121). Karaktärer innebär här tillsynes påhittade karaktärer, och inte verkliga personer.

Texten "Marocaine ou Française" är konstruerad som en transkriberad intervju med 16-åriga Zineb, som är född i Frankrike men har marockanska föräldrar. Intervjuaren namnges inte, utan tituleras bara med *INTERVIEWEUR*, 'INTERVJUARE' och makrotemat, som antyds av textens titel, tycks vara huruvida Zineb känner sig marockansk eller fransk. Textens mikrotema fokuserar dock i huvudsak på Zinebs muslimska tro och redan i intervjuarens andra fråga kommer man in på Zinebs religion och hennes religiösa uttryck. I översättningen har de olika franska orden som hänvisar till slöja, *tchador* och *foulard* (motsv. slöja eller scarf) inte översatts, för att undvika förvirring kring vilken term som avses:

INTERVIEWEUR : Vous portez le tchador. Pourquoi ?

ZINEB: D'abord au Maroc on ne dit pas tchador. Au Maroc, c'est un foulard que les femmes portent. Eh bien, autrefois, je ne le portais pas.

INTERVIEWEUR : Et pourquoi maintenant, alors ?

ZINEB : Depuis que mes grands-parents sont arrivés ici à Marseille, mes parents ont beaucoup changé. Maintenant, les traditions de notre religion, on les respecte bien plus qu'avant.

INTERVIEWEUR : Ça ne pose pas de problèmes ici en France ?

ZINEB : Si, justement. Dans le lycée où j'étais avant, je n'avais pas le droit de porter le foulard. On m'a renvoyée mais dans ce lycée, tout le monde l'accepte.

‘INTERVJUARE: Ni bär *tchador*. Varför?’

ZINEB: Först det första säger vi inte *tchador*. I Marocko är det en *foulard* som kvinnorna bär. Och faktiskt bar jag den inte tidigare.

INTERVJUARE: Och varför nu då?

ZINEB: Sen mina morföräldrar (alt. farföräldrar) kom hit till Marseille har mina föräldrar förändrats mycket. Nu respekterar vi vår religions traditioner mycket mer än innan.

INTERVJUARE: Ställer inte det till med problem här i Frankrike?

ZINEB: Jo, precis. I gymnasieskolan jag gick i innan hade jag inte rätt att bära *foulard*. Man relegerade (alt. skickade tillbaks) mig, men i denna skolan accepterar alla den.

(*Escalade 3: 71*)

Det omedelbara fokuset på Zinebs religiösa uttryck behöver förstås inom ramen för en fransk samhällskontext. Religiösa symboler i det allmänna rummet har länge varit en het debatt i Frankrike. 2004 förbjöds synliga religiösa symboler i statliga skolor, efter argument om att det i Frankrike råder *laïcité*, ’sekularism’, en princip som uppkom under franska revolutionen med syfte att tydligt separera staten från kyrkan. Kritiker menar dock att lagen införts i syfte att förhindra muslimska elever från att bära slöja (Idriss 2005: 260-261). Det tycks också vara denna lag man hänvisar till när Zineb säger att hon var tvungen att byta skola, då hon inte hade rätt att bära den i sin tidigare skola. Zinebs hänvisning till att hon började bära slöja först efter att hennes mor-/farföräldrar kommit till Marseille och hennes föräldrar blivit mer religiöst konservativa, leder till inferensen att hon inte gjort detta val på egen hand. I textens interpersonella kontext tycks den icke-namnngivna intervjuaren här representera det franska samhället, där intervjuarens presupposition att slöjan skulle utgöra ett problem i Frankrike antyder om rådande attityder mot detta i landet. Den slutna, ledande frågan ”Ställer inte det till med problem här i Frankrike?” begränsar Zinebs svarsutrymme genom att presentera en färdig problemformulering som hon tvingas förhålla sig till.² Vidare i texten framgår det att slöjan också påverkar hur andra uppfattar Zinebs nationalitet:

INTERVIEWER : Est-ce qu'on vous considère comme Française ici ?

ZINEB : Non, pas vraiment. Avec mon foulard, ça se voit tout de suite...

Enfin, ici je suis plutôt « l'Arabe, l'étrangère » alors que je suis chez moi. Je suis quand même née dans ce pays.

‘INTERVJUARE: Anser man er vara fransk här?’

² Jmf med en öppen fråga som till exempel: Hur fungerade det i skolan här i Frankrike?

ZINEB: Nej, inte riktigt. Med min *foulard* syns det direkt.... Liksom, här är jag framför allt ”araben, utlänningen” trots att jag är hemma. Jag är trots alls född i det här landet.’

(*Escalade 3: 71*)

Det tycks här vara naturligt för intervjuaren att fråga om man uppfattar Zineb som fransk, och Zineb stämmer genast in i att man inte gör det, och ”det syns direkt” med slöjan. Det verkar även vara underförstått att slöjan, och därmed att vara muslim, är en motsättning mot att vara fransk och att den hindrar henne från att fullt ut vara en del av den franska identiteten.

Denna motsättning har rötter i Frankrikes koloniala historia. En viktig del av den franska koloniala politiken gick ut på att ”civilisera” invånarna i de koloniserade länderna, ett försvar av kolonialismen som man delade med till exempel Storbritannien. Specifikt för den franska kolonialismen är dock idén om assimilation av befolkningen i de koloniserade länderna, med syfte att göra dem ”franska”. Denna politik uttryckte sig på olika sätt genom Frankrikes koloniala historia och applicerades inte uniformt i alla de koloniserade områdena, men möjligheten att uppnå någon form av fransk medborgarskap och idén om *la francité*, ’franskheden’, var genomgående avhängig en konvertering till kristendom (Majumdar 2005: 25-26; Melzer 2003: 36-37). Algeriet tog denna politik i slutet av 1800-talet och början av 1900-talet sig uttryck i att de algeriska ursprungsinvånarna var tvungna att avsäga sig sin muslimska *status personell*, ’personliga status’, för att ha kunna erkännas som franska medborgare, vilket i praktiken innebar att de frånsade sig sin religion (Majumdar 2005: 11). Att islam framställs som något inkompatibelt med att uppfattas som fransk har alltså en lång historia, och särskilt i koppling till just nordafrikaners inkludering i Frankrike.

Texten avslutas med ytterligare två frågor till Zineb om religion, *Vous êtes croyante?*, ’Är ni troende?’, och *Vous suivez le Coran?*, ’Följer ni Koranen?’ (*Escalade 3: 72*), där Zineb på den sista frågan svarar:

ZINEB: *Mes parents et mes grands-parents font des prières cinq fois par jour, mais pas moi. Vous voyez, ce n’est pas facile de vivre à cheval sur deux cultures ... Peut-être qu’il faut choisir un jour – Marocaine ou Française !*
‘ZINEB: Mina föräldrar och mor-/farföräldrar ber fem gånger om dagen, men inte jag. Ni förstår, det är inte lätt att leva mellan två kulturer... Jag kanske måste välja en dag – marockansk eller fransk!’ (*Escalade 3: 72*)

Med detta resonemang avslutas texten utan vidare kommentarer eller diskussion. Återigen återkommer man till att det är religionen som står i vägen för att Zineb verkligen ska kunna vara fransk, och att hon en dag kan tvingas välja mellan att vara marockansk (och muslim) eller fransk (och icke-muslim). Det är möjligt att författarnas intention har varit att lyfta en komplex fråga om livet i Frankrike med en annan bakgrund, men intervjuarens självklara inställning till att det är ett problem att bära slöja och Zinebs underkastelse inför det faktum att hennes två identiteter – muslim och marockan eller fransk – i slutändan inte är kompatibla tycks enbart förstärka detta budskap, snarare än att problematisera det. Ytterligare en intressant aspekt av texten är det inte framgår tydligt huruvida det rör sig om en verklig intervju eller en fiktiv person, vilket gör att tolkningen av texten kan skilja sig beroende på hur man tolkar kontexten. Om det rör sig om en verklig intervju kan texten ses som ett sätt att på det franska samhällets syn på islam och ett försök att problematisera detta för de svenska läsarna. Rör det sig däremot om en fiktiv intervju väcks istället frågor kring varför man väljer att presentera en ung muslimsk flicka som tvingas bära slöja och som upplever att hon kanske tvingas välja mellan två identiteter.

Även i texten ”Katiba – la double culture” (*Escalade* 4: 120-121) behandlas denna ”konflikt” mellan två identiteter som det tycks innebära att vara fransk och nordafrikan. Texten innehåller utdrag från boken *Katiba* av den franska författaren Jean-Christophe Rufin (2010), som handlar om Jasmine, en nybliven änka till en fransk diplomat placerad i Mauretanien. Efter makens död upplever Jasmine att hon inte får den hjälp hon behöver av den franska administrationen. Hon bestämmer sig för att hämnas och börjar arbeta för en militant islamistisk organisation. Jasmynes ursprung är inte tydligt uttalat, hon beskrivs bland annat som att på grund av hennes svarta ögon kunna uppfattas ha bakgrund i arabvärlden, Indien eller Filippinerna. Hon ses som en idealisk medhjälpare till islamisterna med sitt diplomatiska pass, och för att polisen *ont du mal à la trouver, à cause de sa double identité, sa double culture*, ’har svårt att hitta henne, på grund av hennes dubbla identitet, hennes dubbla kultur’ (*Escalade* 4:120). Att Jasmine troligtvis har nordafrikansk bakgrund förtydligas när författaren berättar en historia om sin algeriske vän Michel, som sett en berusad *Maghrébin*, ’nordafrikan’, på tunnelbanan som förolämpade de andra passagerarna för deras kristna religion och spottade på Frankrike och dess folk, men som också bemöts av förakt och en överlägsen blick av en ung fransman, som till slut kastar av den onyktre mannen vid en station. Michel vill då skälla ut både den berusade nordafrikanen och säga att han borde ta tag i sitt liv och följa de stora förebilderna i den muslimsk världen, och den unge mannen, och säga han inte vet vad

lidande är. Istället säger han ingenting och går av. Författaren avslutar med att konstatera att *cet homme entre deux mondes, c'est Jasmine*, 'denna man mellan två världar, är Jasmine' (*Escalade 4*: 121). Återigen är de oförenliga identiteterna som fransk och (nordafrikansk) muslim i centrum, nu även förstärkt av att en islamistisk organisation planerar ett attentat mot Frankrike.

Den tredje texten med en nordafrikansk karaktär står dock i kontrast till de andra två. I "À l'aéroport" (*Escalade 3*: 23-24) möter en ung svensk kvinna som precis landat en hjälpsam ung man från Algeriet, som nyligen varit och hälsat på sin familj där, och bjuder ut henne på en dejt. I denna text diskuteras inte identitet eller religion över huvud taget, men det är värt att notera att även denna karaktär är bosatt i Frankrike, vilket ytterligare förstärker bilden av den fransktalande nordafrikanen som främst någon som numera är en fransk invandrare, eller med invandrade föräldrar.

7.4 Frankrikes utomeuropeiska territorier – Exotiska turistparadis

Frankrikes utomeuropeiska territorier, som ofta förkortas DROM-COM, (*départements et régions, et collectivités d'outre mer*) behandlas i förhållande till andra områden utanför väst i relativt hög utsträckning (se appendix, tabell 1) och består, tillsammans med Franska Guyana och en bit av Antarktis med närliggande öar, av 10 öar och ögrupper utspridda över världen, däribland Guadeloupe, Martinique, La Réunion, Nya Kaledonien och Franska Polynesien (Ministère des Outre-Mer 2018). Dessa behandlas främst i två kapitel i böckerna: "Vacances aux Antilles" (*Escalade 2*: 24- 28), "Préjugé ou réalité?" (*Escalade 4*: 82-97).

I titeltexten till kapitlet "Vacances aux Antilles", 'Semester i Antillerna', ringer karaktären Émilie hem till sin vän eller familjemedlem Alice från sin semester i Guadeloupe. Det framgår inte explicit var Alice kommer ifrån, men utifrån bokens genomgående franska perspektiv är det rimligt att anta att hon kommer från Frankrikes europeiska territorium (i motsats till exempelvis Guadeloupe). Bilderna i anslutning till texten består av vykortslika bilder på landskap och fyra bilder på vita personer som ser ut att engagera sig i olika turistaktiviteter: vattenskidåkning, läsandes en informationsskylt i ett naturreservat, köpande bananer från ett marknadsstånd, eller turistande i staden med en liten ryggsäck med dagens förnödenheter. En bild visar även en mörkhyad kvinna i en blomsterklädd dräkt. Det huvudsakliga temat tycks alltså vara Guadeloupe som turistort för fransmän och andra västerlänningar. Nästa text i kapitlet, "La Martinique – l'île aux fleurs", 'Martinique, blommornas ö', berättar: *C'est une très belle île avec des cocotiers le long des plages, des montagnes et des fleurs...* 'Det är en väldigt vacker ö med

kokospalmer längs stränderna, berg och blommor... (*Escalade 2: 27*). Det berättas kort om öns historia som slavkoloni, men man berättar även att ön tidigare hade två folkgrupper, arawakerna och caraïberna, och att när européerna kom till ön upptäckte de att kvinnorna och männen talade olika språk. Detta påstås bero på att när caraïberna kom till Martinique åt de upp männen och behöll kvinnorna. Berard (2004) visar dock att historiebeteckningen med en arawakisk tidsperiod, följt av en caraïbisk, är baserad på berättelser från de europeiska kolonisatorerna, men ingen vetenskaplig grund för påståendet har hittats. Vidare kommer termen *caraïbes* för att beskriva de folkgrupper som levde i Karibien när européerna först anlände från européerna, och användes synonymt med ordet kannibal. Vad gäller att männen och kvinnorna pratade olika språk tycks detta ha viss grund, men både tillhörde samma språkfamilj, medan männens språk var en form av pidgin till följd av att männen hade mer kontakt med andra folkgrupper på kringliggande öar och de första européerna. Inga bevis finns för att de caraïbiska männen i stor skala skulle ha ätit upp männen och för att ”behålla” kvinnorna (Berard 2004). Att okritisk återberätta denna koloniala myt återkopplar till en kolonial världsbild och diskurs.

I kapitlet ”Préjugé ou réalité”, ’Fördom eller verklighet’, (*Escalade 4: 82-99*) presenteras en mer nyanserad bild. Huvudtexten ”Discuter à la française” (*Escalade 4: 82-84*) har det franska sättet att debattera som makrotema, där den svenske David försöker följa med i en diskussion mellan René, en kreol från La Réunion och Céline från Paris, om parisbors fördomar om La Réunions befolkning som lat och med rolig dialekt. Övriga texter i kapitlet ger information om de olika DROM-COM som finns och återger debatten om Nya Kaledoniens eventuella framtida självständighet och franska vapentester i Stilla havet, nära franska Polynesien. Återigen nämns dock att eftersom de flesta franska utomeuropeiska territorierna ligger i tropiskt klimat är de populära turistdestinationer (*Escalade 4: 94-97*).

Bilden i läroböckerna om de utomeuropeiska territorierna är alltså inte helt entydig, men det är tydligt, att temat om dem som ett turistparadis är återkommande. Vissa ansatser görs att diskutera och problematisera den koloniala historien, men man återberättar också en kolonial myt om den utbredda kannibalismen i Karibien. I förhållande till sin befolkning förekommer dock områdena, som ju är en del av Frankrike, i relativt stor utsträckning i jämförelse med andra fransktalande länder utanför väst.

7.5 Alla vägar leder till Paris

Att Frankrike utgör utgångspunkten för den fransktalande världen i läroböckerna har redan tydliggjorts på olika sätt i ovanstående avsnitt. En tydlig indikation på att texterna tenderar att återkoppla temat till Frankrike ges i den kvantitativa analysen (se appendix, tabell 1). Av de 22 texter som på något sätt berör fransktalande länder utanför väst, är det endast 3 som inte på något sätt berör Frankrike. Alla dessa texter är dock originaltexter av fransktalande upphovsmän från utanför väst, till exempel låttexter eller dikter. Således saknas helt texter producerade för läroboken som inte på något sätt återkopplar till Frankrike. För att utforska detta ytterligare kommer utvalda texter från kapitlet "L'Afrique et l'avenir", 'Afrika och framtiden' (*Escalade 3: 52-67*), som behandlar den kamerunfödda författaren Calixthe Beyala, att analyseras.

Den första texten utgör kapitlets titeltext och berättar om författarens liv och karriär. Texten börjar med att Beyala introduceras som *une écrivaine francophone, très engagée et toujours actuelle*, 'en frankofon författare, väldigt engagerad och ständigt aktuell' (*Escalade 3: 52*). Att redan i första propositionen välja att förtydliga att hon är fransktalande skulle kunna tolkas som att detta inte är en självklarhet, trots att hon presenteras som en författare i en lärobok i franska. Redan i andra propositionen görs en koppling till Frankrike: *Elle critique souvent la sous-representation des minorités en France...* 'Hon kritiserar ofta underrepresentationen av minoriteter i Frankrike' (*Ibid.: 52*). Det tycks alltså som att Beyala främst är verksam i den franska samhällsdebatten, snarare än den i Kamerun. En förklaring till detta ges i det följande stycket, med propositionen: *Elle est camerounaise, mais elle vit en France depuis l'âge de 17 ans.* 'Hon är kamerunsk, men hon bor i Frankrike sedan 17 års ålder' (*Ibid.: 52*). Hon har alltså varit bosatt i Frankrike i hela sitt vuxna liv, men är den enda afrikanska personen som tillägnas en hel text i alla fyra läroböcker. Texten avslutas sedan med följande meningar:

Quelqu'un a dit que l'avenir du français se trouve en Afrique, un continent qui produit une littérature francophone très riche. Malheureusement, peu la connaitent en Europe!

'Någon har sagt att franskans framtid finns i Afrika, en kontinent som producerar en väldigt rik franskspråkig litteratur. Olyckligtvis är det få som känner till den i Europa!'

(*Escalade 3: 53*)

I den i övrigt monologiska och informativa texten blir det ställningstagande utropet i sista meningen stilbrytande. Sändaren uttrycker en tydlig vilja att fler i Europa ska känna till

afrikansk franskspråkig litteratur. Utifrån detta är det dock intressant att notera att man väljer att lyfta fram en författare som främst är verksam i Frankrike. Likaså finner man i uppslaget ”Trois auteurs francophones contemporains”, ’Tre nutida franskspråkiga författare’, utdrag ur tre texter från enbart franska författare (Ibid.: 97-99). Det beklagande utropet tycks alltså inte resultera i ett försök att öka kunskapen om franskspråkiga afrikanska författare. En parallell kan dras till analysen i 7.1, där det påvisades att man gärna lyfter fram det franska språkets utbredning i världen, men fortfarande behandlar stora delar av den fransktalande världen summariskt.

Kapitlets och textens makrotema tycks utifrån rubriken vara ”Afrika och framtiden”, men det tycks finnas en inkongruens mellan det explicita makrotemat och textens mikroteman. Dessa berör uteslutande Beyalas liv, franska samhällsengagemang, karriär och författarskap. Propositionen ’någon har sagt att franskan framtid finns i Afrika’ är den enda som berör temat ”Afrika och framtiden”. Vidare tycks Beyalas födelseland räcka för att klassificera henne som en afrikansk författare, trots att hon levt större delen av sitt liv i Frankrike.

I kapitlets sista uppslag, ”Deux textes de Calixthe Beyala”, ’Två texter av Calixthe Beyala’ (Ibid.: 66-67) presenteras, utan introduktion, utdrag ur två av författarens texter: *Lettre d’une Afro-française à ses compatriotes*, ’Brev från en Afro-fransyska till sina landsmän’ och *Le Roman de Pauline*, ’Paulines roman’.³ Även urvalet av texter är intressant i förhållande till kapitlets synbara makrotema, ”Afrika och framtiden”. Titeln på den första texten avslöjar att den är skriven i en specifikt fransk kontext, den är skriven av en *Afro-française*, alltså en fransk kvinna med afrikansk bakgrund, och riktad till hennes landsmän, fransmännen.

I den andra texten i uppslaget, *Le Roman de Pauline*, framgår det inte från innehållet eller titeln var den utspelar sig, men en recension av boken av Dehon (2010) visar att den handlar om en flicka som växer upp i Paris förorter. Båda texterna berör alltså en specifikt fransk kontext, ett intressant val i ljuset att kapitlets explicita makrotema ”Afrika och framtiden” och att Beyala publicerat flertalet verk som utspelar sig en afrikansk kontext.⁴ Av den intertextuella kontexten finns det två möjliga tolkningar att göra: Den ena är att hennes status som afrikansk invandrare i Frankrike räcker för att hon ska kunna presenteras som en afrikansk författare, och därmed är alla hennes texter aktuella att presentera i kapitlet. Den andra är att man istället aktivt valt ut texter som återkopplar till en fransk kontext, eftersom det är det som anses vara relevant för läroboken. I båda fallen

³ Eller ’Romanen om Pauline’. Den korrekta översättningen avgörs av kontexten, vilken inte ges här.

⁴ Se till exempel *C’est le soleil qui m’a brûlée*, Editions 84. Paris: 1999

avslöjas en stark franko-centrism i synen på den fransktalande världen, som i detta avsnitt kan sammanfattas med en parafraas på ett gammalt ordspråk från ett tidigare europeiskt imperium: Alla vägar leder till Paris.

8 Diskussion och slutsats

De frågeställningar som den här uppsatsen utgick ifrån var följande:

1. I vilken utsträckning representeras fransktalande länder och områden utanför väst i läromedelsserien *Escalade 1-4*?
2. Vilken bild av den fransktalande världen konstrueras i *Escalade 1-4*?
3. Vilka representationer av fransktalande länder och områden utanför väst, konstrueras i *Escalade 1-4*?
4. Vilka representationer av personer från fransktalande länder och områden utanför väst konstrueras i *Escalade 1-4*?

Den första frågeställningen besvarades främst under 7.1, där det visades att fransktalande länder och områden utanför väst representeras i en mycket låg utsträckning i förhållande till var i världen det finns störst antal fransktalande människor. Texterna i läroböckerna utgår i mycket hög utsträckning från Frankrike, men där övriga fransktalande länder i väst och de franska utomeuropeiska territorierna också har en relativt prominent position. Här är det också tydligt att den utsträckningen i vilken länderna är representerade är kopplad till den andra frågeställningen, då representationen återspeglar den bild av den fransktalande världen som konstrueras i läroböckerna. Denna tycks fortfarande utgå från ett fransk kolonialt perspektiv, med *la France métropolitaine* i centrum för den fransktalande världen och där andra länders förekomst i texterna, och därmed uppfattade relevans för undervisningen, har sin bas i deras koloniala historia med Frankrike.

Under 7.2 utvecklades svaret på den andra frågeställningen, där det visades att begreppet *francophonie* används för att visa på franskans utbredhet i världen med ett stort antal franskspråkiga. Samtidigt är den bild som ges spretig, där man skiftar mellan uttalade definitioner över vilka länder som anses vara fransktalande, där urvalsgrunder baserade på länders koloniala historia med Frankrike, snarare än franskans status och andelen fransktalande, tycks dominera.

Svaret på den tredje frågeställningen, vilka representationer som konstrueras av fransktalande länder och områden utanför väst, går att utläsa i flera av de avsnitt som presenterats i resultaten. Under 7.1 och 7.2 såg vi att för de flesta länder ligger svaret snarare i bristen på representationer, då nästan inga länder utanför väst och Maghreb behandlas enskilt i någon större utsträckning. Under 7.3 och 7.5 såg vi att för länderna som porträtteras dominerar bilden av dem som i första hand forna kolonier, och den fortsatt starka relationen till Frankrike poängteras vid flera tillfällen. Vad gäller

Frankrikes utomeuropeiska territorier visades i 7.4 att läroböckerna i stor utsträckning konstruerar dessa som exotiska turistparadis, även om man till viss del introducerar läsarna för en debatt om exempelvis Nya Kaledoniens självständighet.

Den fjärde och sista frågeställningen berör hur personer från fransktalande länder och områden utanför väst konstrueras. Under 7.3 visades att alla karaktärer med nordafrikanskt ursprung som förekommer i läroböckerna faktiskt bor i Frankrike, och flera gånger påpekas just att länderna i centrala Maghreb står för en stor del av invandringen till Frankrike. Vidare visades att en muslimsk tro vid flera tillfällen porträtteras som ett hot mot, eller oförenligt med, den franska identiteten och kulturen, även detta med historiska kopplingar till Frankrikes koloniala politik i Afrika. Under 7.5 visades att även när en afrikansk fransktalande författare lyfts fram, i det här fallet en kamerunsk, väljer man någon sedan länge bosatt i Frankrike och aktiv i den franska samhällsdebatten. Likaså valde man att visa upp två textutdrag från författarens verk placerade i en specifikt fransk kontext, även när kapitlets huvudtema var "Afrika och framtiden".

Sammantaget visar analysen på en stark frankocentrism, där både fransktalande länder och personer utanför väst ofta beskrivs ur ett franskt perspektiv, eller utifrån sin koppling till Frankrike. Fransktalande länder utanför väst förekommer i väldigt låg utsträckning i förhållande till antalet fransktalande i dessa länder, vilket öppnar upp för en diskussion kring i vilken utsträckning det är rimligt att Frankrike dominerar undervisningen. Det är ju trots allt landet med flest antal och andel fransktalande i världen, och har också en längre historia av att tala franska. Den vaga formuleringen i läroplanen "områden där språket används" (Skolverket 2011: 1) tydliggör inte heller att alla områden där språket används måste representeras i lika stor utsträckning. Bör representationen av länder i läroböckerna bestämmas utifrån ett rent demografiskt perspektiv, där antalet fransktalande i varje land avgör? Syftet med denna undersökning är inte att ge ett svar på dessa frågor, men resultaten öppnar upp för en diskussion om i vilket syfte och med vilket mål franska lärs ut i skolorna idag. Har ämnet en kulturhistoriskt bevarande uppgift, där ju den stora majoriteten av fransktalande historiskt kommer från Frankrike, eller är syftet att ge eleverna användbara verktyg för resande, studier och arbetsliv? Vilka människor är det vi föreställer oss att eleverna kommer att interagera med på franska? Om den nuvarande demografiska och språkliga utvecklingen i Afrika fortsätter som förutspått ligger svaret mer sannolikt i Afrika än i Europa. En franskundervisning där språket upplevs som användbart och relevant i privatliv och arbetsliv borde kunna leda till ett ökande intresse för franska som språkval i moderna språk. Vidare bör en

franskundervisning som visar på en större representation av världens fransktalande ha större möjlighet att öppna för en högre identitetsinvestering hos elever i dagens mångkulturella skola, som då erbjuds nya ingångar för att relatera till undervisningen (jmf Cummins 2001). Således finns stora vinster i en fortsatt och utökad diskussion kring den realia franskundervisning kan och bör innehålla och behandla.

Denna undersökning har fokuserat på läroböckernas innehåll, undervisning består av mycket mer än bara läroboken. Fortsatta studier på detta område hade därför kunnat undersöka hur lärare förhåller sig till och behandlar fransktalande länder och områden utanför väst i sin undervisningen. Det hade även varit intressant att undersöka hur fransklärare ser på vilket förhållningssätt som bör tas till läroplansformuleringen ”områden där språket används” och vilket ansvar vi som lärare har att förmedla språket som det talas och används i världen idag.

9 Referenser

- Alpers, E. A. (1970). The French Slave Trade in East Africa (1721-1810). *Cahiers d'Études Africaines*, 10(37), 80–124.
- Barbier Muller, C. (2015). Francophonie : “Le français est une chance”. *Synergies Mexique*, Vol 5: 55-69
- Cardelús, E. (2015). *Motivationer, attityder och moderna språk: En studie om elevers motivationsprocesser och attityder vid studier och lärande av moderna språk* (Doktorsavhandling). Institutionen för språkdidaktik, Stockholms universitet, Stockholm. Tillgänglig: <http://urn.kb.se/resolve?urn=urn:nbn:se:su:diva-124411>
- Cummins, J. (2001). Andraspråksundervisning för skolframgång - en modell för utveckling av skolans språkpolicy. I K. Naucér (Red.), I: *Symposium 2000 : Ett andraspråksperspektiv på lärande*. Stockholm: Sigma. Hämtad 20 december 2018 från http://www.andrasprak.su.se/polopoly_fs/1.83996.1333706367!/menu/standard/file/2000_5_Cummins_Sv.pdf
- Dehon, C. L. (2010). [Recension av romanen *Le Roman de Pauline* av Beyala, C.] *The French Review*, 83(6), 1386–1387.
- Deveau, J-M. (2008). Traite, esclavage et fortifications dans l'Ouest africain. *EchoGéo*, (1). Hämtad från <https://doaj.org/article/916c1af6cd0a47c286032e7bd04a151c>
- Eriksson, C., Ericsson Baaz, M., & Thörn, H. (Red.). (1999). Globaliseringens kulturer: den postkoloniala paradoxen, rasismen och det mångkulturella samhället. Nora: Nya Doxa.
- Fanon, F. (1965). *The Wretched of the Earth*. London: MacGibbon & Kee.
- Foucault, M. (1972). *The Archaeology of Knowledge*. London: Travistock.
- Forsdick, C. & Murphy, D.. (2014). Introduction: the case for Francophone Postcolonial Studies. I Charles Forsdick & David Murphy (Red.), *Francophone Postcolonial Studies: A Critical Introduction* (Kindle Edition, s. 1–14). New York: Routledge.
- Forsdick, C. (2014). Revisiting exoticism: from colonialism to postcolonialism. I *Francophone postcolonial studies: A critical introduction* (Kindle Edition, s. 46–55). New York: Routledge.
- Geggus, D. (2001). The French Slave Trade: An Overview. *The William and Mary Quarterly*, 58(1), 119–138. Hämtad från <https://doi.org/10.2307/2674421>

- Halliday, M. A. K., & Mathiessen, C. (2014). *Halliday's Introduction to Functional Grammar* (4:e uppl.). New York: Routledge.
- Hellspong, L., & Ledin, P. (1997). *Vägar genom texten: handbok i brukstextanalys*. Lund: Studentlitteratur.
- Hodson, C., & Rushforth, B. (2011). Bridging the Continental Divide: Colonial America's "French Quarter". *OAH Magazine of History*, 25(1), 19–24.
- Holmberg, P., & Karlsson, A.-M. (2006). *Grammatik med betydelse: en introduktion till funktionell grammatik*. Uppsala: Hallgren & Fallgren.
- Holmberg, P., Karlsson, A.-M., & Nord, A. (2011). Funktionell grammatik och textanalys. I Holmberg, P., A.-M. Karlsson, & Nord, A. (Red.), *Funktionell textanalys* (s. 7–18). Stockholm: Norstedt.
- Kristoffersson, S. (2018, 30 december). Misstänkt marockansk terrorist beskrivs av svenska medier som "schweizisk man". *Samhällsnytt*. Hämtad 2 januari 2019 från <https://samnytt.se/misstankt-marockansk-terrorist-beskrivs-av-svenska-medier-som-schweizisk-man/>
- Idriss, M. M. (2005). Laïcité and the banning of the 'hijab' in France. *Legal Studies*, 25(2), 260–295.
- Judge, A. (2005). French as a Tool for Colonialism: Aims and Consequences. University of California. Hämtad 1 december 2018 från: <http://ludwig.lub.lu.se/login?url=http://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&db=edssch&AN=edssch.qt6t22342r&site=eds-live&scope=site>
- Le Vine, V. T. (2004). *Politics in Francophone Africa*. Boulder, Colo.: Lynne Rienner Publishers.
- Lärarnas Riksförbund. (2016). *Språk - så mycket mer än engelska. En rapport om moderna språk*. Hämtad 2 oktober 2018 från https://www.lr.se/download/18.26ccf4bb1540bddde0bd7899/1460968124766/sprak_sa_mycket_mer_an_engelska_201604.pdf
- Rufin, J.-C. (2010). *Katiba*. Paris: Éditions Flammarion.
- Tesfahuney, M. (1999). Monokulturell utbildning. *Utbildning och demokrati*, 8(3), 65–84.
- Majumdar, M. A. (2007). *Postcoloniality : The French Dimension*. New York : Berghahn Books, 2007.
- Melzer, S. (2003). L'histoire oubliée de la colonisation française : universaliser la « francité ». *Dalhousie French Studies*, 36.

- Ministère des Outre-Mer. (2018). Les Outres-mer. Hämtad 19 december 2018, från <http://www.outre-mer.gouv.fr/les-outre-mer>
- Organisation Internationale de la Francophonie (OIF). (2018a). *La langue française dans le monde: Synthèse*, Éditions Gallimard: Paris
- Organisation Internationale de la Francophonie (OIF) (2018b). *Statut et date d'adhésion des états et gouvernements*. Hämtad 2 januari 2019, från <https://www.francophonie.org/statut-et-date-adhesion-Etats-et-gouvernements-28647.html>
- Organisation Internationale de la francophonie (OIF). (2014). *La langue française dans le monde*. Editions Nathan: Paris.
- Parker, G. (2014). "Francophonie" and "universalité": evolution of two notions conjoined. I C. Forsdick & D. Murphy (Red.), *Francophone Postcolonial Studies: A Critical Introduction* (Kindle Edition, s. 91–100). New York: Routledge.
- McLeod, J. (2010). *Beginning postcolonialism*. Manchester: Manchester University Press.
- Said, E. W. (2003). *Orientalism*. London: Penguin, första upplagan
- Saletes, J-L. (2011). Les tirailleurs sénégalais dans la grande guerre et la codification d'un racisme ordinaire. *Guerres mondiales et conflits contemporains*, (244), 129–140.
- Skolverket, 2011, *Moderna Språk* (Lgy11), Stockholm: Skolverket. Hämtad 30 november 2018 från: <https://www.skolverket.se/undervisning/gymnasieskolan/laroplan-program-och-amnen-i-gymnasieskolan/gymnasieprogrammen/amne?url=1530314731%2Fsyllabuscw%2Fjsp%2Fsubject.htm%3FsubjectCode%3DMOD%26lang%3Dsv%26tos%3Dgy%26p%3Dp&sv.url=12.5dfce44715d35a5cdfa92a3>
- Skolverket. (2016). *Invandringens betydelse för skolresultaten* (Skolverkets aktuella analyser 2016). Stockholm: Skolverket.
- Statistiska Centralbyrån (SCB). (2018, 9 oktober). *Drygt hälften läser moderna språk på gymnasiet*. Hämtad 2 januari 2019 från <https://www.scb.se/hitta-statistik/artiklar/drygt-halften-laser-moderna-sprak-pa-gymnasiet/>
- Tshimanga, C., Gondola, C. D., & Bloom, P. J. (2009). *Frenchness and the African Diaspora: Identity and Uprising in Contemporary France*. Bloomington: Indiana University Press.

- Vajta, K. (2012). "Le manuel de FLE suédois, véhicule d'un discours sur la France, communauté imaginaire". I: Eva Ahlstedt, Ken Benson, Elisabeth Bladh, Ingmar Söhrman, & Ulla Åkerström (Red.), *Actes du XVIIIe congrès des romanistes scandinaves / Romanica Gothoburgensia 69* (s. 747–763). Göteborgs Universitet.
- Wesseling, H. L. (2004). *The European colonial empires, 1815-1919*. Harlow, England: Pearson/Longman, 2004.
- Young, R. J. C. (2015). *Postcolonialism: An Historical Introduction*. Chicester: John Wiley & Sons, Incorporated, 2015.
- Österberg, R. (2008). Motivación, aptitud y desarrollo estructural: Un estudio sobre la actuación lingüística en aprendientes suecos de español L2 (Doctoral Thesis). Institutionen för spanska, portugisiska och latinamerikastudier, Stockholms Universitet. Hämtad från <http://urn.kb.se/resolve?urn=urn:nbn:se:su:diva-8120>

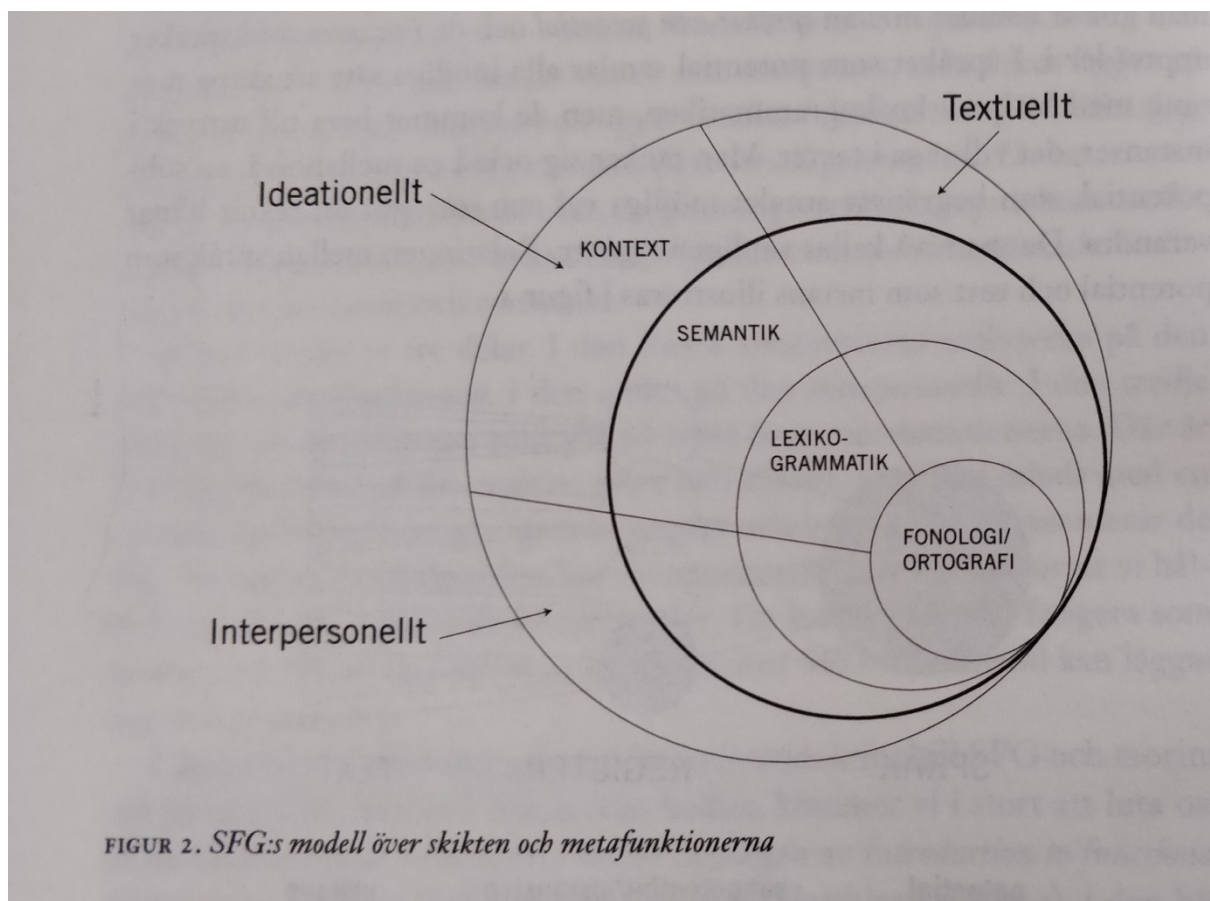
9.1 Korpus

- Tillman, B., Windblahd, M., Martin, S., Lönnerblad, V., Pettersson, M. & Sandberg, E. (2012). *Escalade 1. Textbok*, 3 uppl. Stockholm: Liber
- Tillman, B., Windblahd, M., Martin, S., Lönnerblad, V., Pettersson, M. & Sandberg, E. (2013). *Escalade 2. Textbok*, 3 uppl. Stockholm: Liber
- Rödemark, M., Jonchère, N., Sandberg, E. & Waagaard, V. (2013). *Escalade 3. Allt-i-ett-bok*. 2 uppl. Stockholm: Liber
- Rödemark, M., Jonchère, N., Sandberg, E. & Waagaard, V. (2014). *Escalade 4. Allt-i-ett-bok*. 2 uppl. Stockholm: Liber

Appendix

Figur 1.

SFG:s modell över skikten och metafunktionerna.

Holmberg et. al. 2011: 10

Tabell 1

Resultat, kvantitativ analys

Antal texter, totalt:	191	
Kategorier	Förekomst, antal texter	Förekomst, %
Frankrike	144	75,4%
Ej väst	22	11,5%
Europa, ej Frankrike	18	9,4%
Ingen indikation	17	8,9%
Väst, implicit	12	6,3%

Frankrike, utomeuropeiska territorier	11	5,8%
Kanada	10	5,2%
Centrala Maghreb	12	6,3%
Övriga Maghreb	4	2,1%
Subsahariska Afrika	12	6,3%
Belgien	13	6,8%
Schweiz	5	2,6%
Luxemburg	2	1,0%
Marocko	8	4,2%
Algeriet	8	4,2%
Tunisien	6	3,1%
Senegal	6	3,1%
Kamerun	5	2,6%
Kongo / DR Kongo	5	2,6%
Mauretanien	3	1,6%
Mali	3	1,6%
Madagaskar	2	1,0%
Vietnam	2	1,0%
Elfenbenskusten	2	1,0%
Haiti	2	1,0%
Togo	1	0,5%
Gabon	1	0,5%
Seychellerna	1	0,5%
Libanon	1	0,5%
Benin	1	0,5%
Västsahara	1	0,5%
Niger	1	0,5%

Tabell 2

Frågor, kvalitativ analys

Ideationell struktur	
	Vilka FUV finns med i texterna? ⁵
	Vad är texternas makroteman?
	Vilka explicita och implicita teman återfinns i texterna?
	Vilka propositioner görs om FUV?
	Inom vilken kontext förekommer olika FUV, eller personer från FUV, i texterna?
	Hur behandlas Frankrikes koloniala historia i texterna?
	Finns det skillnader i hur olika FUV behandlas?
Interpersonell struktur	
	Vilka röster hörs i texterna?
	Vilka karaktärer från FUV finns med? Vad har de för roller?
	Vilket perspektiv utgår man ifrån i texterna?
	Vilken förväntad läsare konstrueras?

⁵ FUV = Fransktalande länder och områden utanför väst